

WORKING
TOGETHER FOR
HEALTHY PEOPLE
AND A HEALTHY
PLANET

friends les amis
of europe de l'europe

LiveWell for LIFE
slutliga rekommendationer

På vår tallrik idag: Hälsosamma, hållbara matval

Friska människor, frisk planet.

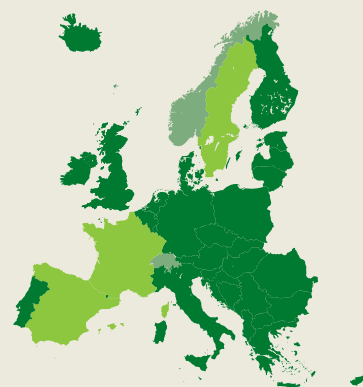
LiveWell for LIFE är ett banbrytande projekt som syftar till att bidra till minskningen av koldioxidutsläpp från EU:s livsmedelskedja och visa hur hållbara matsedlar kan se ut för olika europeiska länder.

På vår tallrik idag: hälsosamma, hållbara matval är projektets slutrapport och skrevs av Brigitte Alarcon och Erik Gerritsen. För mer information om projektet och alla våra rapporter kan du besöka

livewellforlife.eu

eller kontakta oss på följande address

infolivewell@wwf.org.uk

PROJEKTPARTNER

WWF står i centrum för globala ansträngningar att ta itu med världens viktigaste miljöutmaningar. Vi samarbetar med samhällen, företag och regeringar för hjälpa både människor och natur att blomstra. Tillsammans värnar vi om naturen, kämpar mot klimatförändringar och gör det möjligt för människor att bara använda sin beskärda del av naturresurser.

wwf.org.uk

wwf.eu

Friends of Europe – Les amis de l'Europe är en ledande tankesmedja som syftar till att stimulera tänkandet runt viktiga globala och europeiska politiska utmaningar. Våra insiktsfulla och tidsenliga publikationer och livliga debatter ger tillgång till skarp analys och information. Vi främjar konfrontation av idéer som är avgörande för politiken och uppmuntrar bredare engagemang i Europas framtid.

friendsofeurope.org

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

AKRONYMER OCH FÖRKORTNINGAR	4
FÖRORD AV OLIVIER DE SCHUTTER	5
FÖRORD AV TONY LONG	7
SAMMANFATTNING	8
KAPITEL 1: LIVEWELL FOR LIFE – MÅLSÄTTNINGAR OCH INSATSER	11
KAPITEL 2: VINSTERNA MED HÄLSOSAM OCH HÅLLBAR KOST	15
2.1 BRA FÖR PLANETEN	18
2.2 BRA FÖR HÄLSAN	23
2.3 BRA FÖR DEN KULTURELLA MÅNGFALDEN	25
2.4 BRA FÖR PLÅNBOKEN	26
KAPITEL 3: ÄTA OSS TILL ETT HÅLLBART LIVSMEDELSSYSTEM	27
3.1 HÅLLBAR MAT OCH KOSTHÅLLNING: EN VÄXANDE TREND	28
3.2 BÄTTRE KOSTHÅLLNING: MEDLEMSSTATERNAS ANSVAR MED STÖD FRÅN EU	30
3.3 STATLIGA ÅTGÄRDER GÄLLANDE SAMSPELET MELLAN HÄLSOSAM OCH HÅLLBAR KOST	31
KAPITEL 4: HINDER OCH MÖJLIGHETER MED HÅLLBAR KOST - VAD KAN REGERINGARNA GÖRA?	35
4.1 VIKTIGA MÖJLIGHETER MED EN HÅLLBAR KOSTHÅLLNING	37
4.2 VIKTIGA HINDER FÖR EN HÅLLBAR KOSTHÅLLNING	38
4.3 STÖDJANDE POLICYVERKTYG FÖR ATT FYLLA LUCKORNA	39
4.3.1 TA FRAM ETT MER SAMMANHÄNGANDE OCH INTEGRERAT POLITISKT RAMVERK	40
4.3.2 MÅLSÄTTNING OCH DATARAPPORTERING	41
4.3.3 UTBYTE AV BÄSTA PRAXIS	41
4.3.4 GE STÖD ÅT GEMENSAMMA FORSKNINGS- OCH UTVECKLINGSMÖJLIGHETER	42
KAPITEL 5: SPECIFIKA POLITISKA ÅTGÄRDER SOM IDENTIFIERATS I LIVEWELL FOR LIFE	43
5.1 UTBILDNING	44
5.2 MILJÖANPASSAD OFFENTLIG UPPHANDLING	46
SLUTLIGA REKOMMENDATIONER	49
BILAGA 1: SAMMANFATTNING AV POLICYREKOMMENDATIONER SOM UPPMUNTRAR TILL MER HÅLLBARA MATVAL	52

AKRONYMER OCH FÖRKORTNINGAR

- **BCFN:** Barilla Center for Food & Nutrition (Barilla centrum för livsmedel och näring)
- **CLITRAVI:** Liaison Centre for the Meat Processing Industry in the European Union (Den europeiska sambandsorganisationen för köttindustrin)
- **COPA-COGECA:** European Farmers – European Agri-Cooperatives (Europeiska bönder och jordbrukskooperativ)
- **DG:** Sanco DG Health and Consumers (Sanco DG hälsa och konsumenter)
- **EC:** Europakommissionen
- **EFSA:** Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet
- **ESD:** Lärande för hållbar utveckling
- **EU:** Europeiska unionen
- **FBDG:** Food-Based Dietary Guidelines (Livsmedelsbaserade kostriktlinjer)
- **HLF:** High-level Forum for a Better Functioning Food Chain (Forum för en bättre fungerande livsmedelskedja)
- **IEEP:** Institutet för europeisk miljöpolitik
- **LiveWell for LIFE :** LiveWell for low impact food in Europe (LiveWell för mat i Europa med låg miljöpåverkan)
- **NGO:** Organisation
- **PDO:** Skyddad ursprungsbeteckning (Protected Designation of Origin)
- **PEF:** Produkters miljöavtryck
- **PGI:** Skyddad geografisk beteckning (Protected Geographical Indication)
- **PNA:** Program för nationell näring
- **PNNS:** Nationellt hälso- och näringsprogram
- **SCP:** Hållbar konsumtion och produktion
- **SEMCO:** Svenska miljöstyrningsrådet
- **SLV:** Svenska livsmedelsverket
- **TSG:** Garanterad traditionell specialitet (Traditional Specialities Guaranteed)
- **UK:** Storbritannien
- **UN FAO:** FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation
- **UNESCO:** Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur
- **MOMS:** Mervärdesskatt

FÖRORD

OLIVIER DE SCHUTTER

LiveWell for Life riktar in sig på en fråga av stor vikt för samhället: hur kan vi förändra vår livsmedelskonsumtion för att uppnå en mindre miljöpåverkan och bättre hälsa till glädje för både oss och planeten?

Det är en väldigt stor utmaning. Industrialiserade livsmedelssystem har blivit en viktig drivkraft för klimatförändringarna. Det krävs enorma mängder energi för att producera gödningsmedel och bearbeta, förpacka, transportera och bevara mat.

Industrialiserade livsmedelssystem främjar också en kosthållning som är kraftigt beroende av bearbetade eller starkt bearbetade livsmedel. Detta leder till en snabb tillväxt av livstilssjukdomar som typ 2-diabetes, mag- och tarmcancer samt hjärt-kärlsjukdomar. Cirka 7 procent av sjukvårdsbudgeten i EU:s medlemsstater går till behandling av fetma-relaterade sjukdomar och ett av tre barn mellan sex och nio års ålder lider av övervikt eller fetma.

Vi känner numera väl till den här negativa miljö- och hälsopåverkan. Men de konventionella livsmedelssystemen är tröga. Deras förmåga att stå emot förändring är likvärdig med vidden av de problem de orsakar. Hindren för förändring omfattar investeringskostnader som begravts i teknik och infrastruktur som belönar "storhet" och stordriftsekonomi, tillsammans med egenintressets ekonomiska och politiska vikt.

Kanske ännu viktigare att notera är att livsstil och kostvanor har utvecklats i samspel med det konventionella livsmedelssystemet. Vi är nu vana vid att spendera mindre och mindre pengar på att föda oss själva. Vi har jättiga livsstilar, skiftarbete och långa pendlingstider som gör det omöjligt att hitta tillräckligt med fritid för att laga mat eller ens att köpa hälsosam mat. Vi bor ofta i hushåll med ensamstående föräldrar och familjemåltiden är en utrotningshotad kulturart.

Färdigmat har blivit precis det namnet säger – mat som är perfekt anpassad till en civilisation som har glömt bort hur central maten är för vårt välbefinnande. En civilisation som ser mat alltmer som ett slags medicin, snarare än som något som bidrar till vår existens som sociala varelser.

Utmaningen är stor, men den kan bemötas.

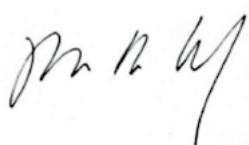
För det första, eftersom krisen är flerdimensionell och påverkar både miljön och folkhälsan växer nya allianser fram. Miljöorganisationer går samman med folkhälsogrupper för att kräva förändringar. Politiker från vänstern som bryr sig om klimatförändringarna går samman med dem från högern vars främsta uppgift är att balansera den offentliga budgeten, och som fruktar de exploderande sjukvårdskostnaderna. Både civilsamhället och politikerna förstår behovet av att grunda politik i vetenskap snarare än i ideologi eller fastställda rutiner som vidmakthåller *status quo*.

För det andra är maten en central del av våra liv. Därför kan var och en av oss göra skillnad. Konsumenterna börjar bli medvetna om sin makt och stora detaljhandelsföretag förstår nu att allmänheten vill ha något annat än billiga kalorier. Vi vill ha mat som ger näring, som upprätthåller vår hälsa, som är hållbart producerad och som ger rättvisa löner till arbetare i livsmedelskedjan.

Matkedjor som tidigare var utbudsdrivna styrs nu alltmer av konsumenternas efterfrågan, som i sin tur har blivit mer mångfacetterad. Dessutom utvecklas sociala innovationer i ett antal riktningar. Några exempel är andelsjordbruk och korta livsmedelskedjor, ansvarsfulla inköpsstrategier från skolor och offentliga förvaltningar, urbana grönsaksodlingar och en restaurangsektor som inte bara levererar mat utan också hälsa, social rättvisa och en hållbar miljö.

Till syvende och sist är förändring en fråga om makt. Hur mycket kommer dessa förändringar i konsumtionsvanorna att betyda? I vilken utsträckning kommer de sociala innovationerna och uppkomsten av alternativa livsmedelssystem att utmana konventionen? Kommer framtida jordbruks- och livsmedelspolicyer att fortsätta utformas bakom stängda dörrar till förmån för några få lobbygrupper, eller kommer de att formas genom medborgarnas deltagande, från det livsmedelspolitiska rådet eller skolrådet på lokal nivå till nästa reform av den gemensamma jordbrukspolitiken?

Rapporten har tagits fram av *Friends of Europe* och WWF och är ett viktigt bidrag till denna omvandling av livsmedelssystemens politiska ekonomi. Den tillhandahåller verktygen. Den ger en rad olika förslag som, om de genomförs, kan göra en hel del för att förbättra hälsoeffekterna av EU:s livsmedelssystem samtidigt som man minskar deras miljöpåverkan. Jag är övertygad om att den kommer att förbli en bestående referens som vägleder insatserna från alla dem som försöker uppfinna nya lösningar, och som kräver förändring.

Prof. OLIVIER DE SCHUTTER

Före detta särskild rapportör för FN om rätten till mat (2008–2014)

Medlem av FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (2015–2018)

Centre for Philosophy of Law (CPDR)

Institute for Interdisciplinary Research in Legal Sciences (JUR-I), University of Louvain (UCL)

FÖRORD

TONY LONG

Under 2011 bestämde sig *Friends of Europe* och WWF för att tillsammans ta itu med två av de största politiska utmaningarna för vår planet: felnäring och klimatförändring. Framväxten av den så kallade västerländska kosten bär en stor del av ansvaret i båda dessa frågor. Dessutom kräver fetmans hälsoeffekter idag fler liv än hunger. Nästa år kommer att vara avgörande för båda frågorna. I september 2015 kommer statschefer samlas i New York för att besluta om utvecklingsmålen för tiden efter 2015. Kampen mot felnäring kommer att stå i centrum för dessa mål. Ett par månader senare i Paris kommer världens ledare att bestämma hur de globala insatserna ska trappas upp för att bekämpa klimatförändringarna.

När WWF och *Friends of Europe* lanserade LiveWell for LIFE-projektet för tre år sedan visste vi att den sedvanliga livsmedelskonsumtionen i EU inte vore ett livskraftigt alternativ ur vare sig ett hälso- eller miljöperspektiv. Däremot fanns det en tvekan om vad som skulle kunna ersätta den.

Redan från början angav LiveWell riktningen för vart vi borde vara på väg: konsumera mindre, konsumera bättre, vara mer varsamma om planeten och leva bättre och mer hälsosamma liv. Det här är enkla budskap. Men tyvärr är optimismen i denna vision inte så tydlig för de europeiska regeringarna. Andra politiska prioriteringar överskuggar denna agenda, trots den stora affärs- och ekonomiska potentialen som ligger i att uppmuntra till en mer hälsosam och hållbar kosthållning.

Men LiveWell-projektet har satt igång en politisk debatt som börjar ta fart. De europeiska medborgarna gör i allt större utsträckning kopplingen mellan sin egen livsstil, sin personliga hälsa och planetens framtid. De förväntar sig att företagsledare och regeringar ser till att villkoren för en klokare livsmedelskonsumtion uppfylls. Den här rapporten är ett tecken på denna ökade medvetenhet. Jag hoppas att du genom att läsa detta får en starkare resa längs med dessa nya tankebanor.

Tony Long

Direktör för WWF:s politiska Europakontor och medlem av LiveWell for Life:s ledningsgrupp

SAMMANFATTNING

LiveWell for Low Impact Food in Europe (LiveWell for LIFE) lanserades 2011 i syfte att bidra till en minskning av koldioxidutsläppen från den Europeiska unionens (EU) livsmedelskedja till under 1990 års nivåer innan 2020 – i enlighet med internationella avtal.

SAMMANFATTNING

LiveWell for LIFE finansieras av den Europeiska kommissionens program LIFE+ och är ett banbrytande projekt som inte bara sökte visa hur en koldioxidsnål kosthållning kan bidra till en minskning på minst 25% av växthusgasutsläppen från EU:s livsmedelskedja utan också visade hur den kan hälsosam, näringsrik och prisvärd. Projektet sökte också påverka politik och praxis för att underlätta införandet av koldioxidsnål kosthållning i EU – i synnerhet av våra pilotländer: Frankrike, Spanien och Sverige – och ytterst lägga fram frågan om hållbara kosthållning på EU:s politiska agenda.

LiveWell for LIFE:s arbete bygger på samarbete med ett nätverk av europeiska livsmedelsintressenter (Network of European Food Stakeholders) bestående av beslutsfattare, företrädare från detaljhandeln, jordbrukare, livsmedelsproducenter, hälsosektorn, akademiker och civilsamhället, som alla bidrog i varje skede av projektet. Tillsammans lyckades vi med följande:

1. Genom utarbetandet av "LiveWell Plate", en LiveWell-tallrik, visade vi att några förvånansvärt enkla justeringar av dagliga matval skulle förbättra folkhälsan, förbli prisvärda och minska våra matvanors klimatpåverkan.
2. Vi identifierade en lista över 24 viktiga möjligheter och hinder för införandet av hälsosamma kosthållning i EU som konsumenter, beslutsfattare och företag kan uppleva.
3. Vi fann ett utbud av tillgängliga och genomförbara politiska alternativ för EU för att uppmuntra en övergång till mer hållbar och koldioxidsnål kosthållning.
4. Vi gjorde en ekonomisk bedömning av införandet av hållbar kosthållning innan 2020 enligt olika scenarier.
5. Vi bad vårt nätverk av europeiska livsmedelsintressenter att utarbeta vägar för införandet av hållbar kosthållning.

Bidragen från nätverket av europeiska livsmedelsintressenter, i kombination med forskning av LiveWell for LIFE, hjälpte till att identifiera strategier och privata initiativ som skulle kunna förverkliga hållbar kost i EU.

Vi uppmanar hela livsmedelskedjan att stödja dessa åtta policyrekommendationer för att bidra till framväxten av hälsosamma och hållbara matsedlar:

1. Inför en politik för framtiden: vi tror att följande tre policyalternativ skulle ha hög inverkan, vara politiskt godtagbara och kostnadseffektiva. Deras införande bör prioriteras.

a) Revidera nationella kostrekommendationer så att de återspeglar hållbarhet och målsättningar för begränsningen av koldioxidutsläpp: vi har visat att det finns stora överlappningar mellan hälsosam och hållbar kosthållning. Men det kan också finnas tydliga målkonflikter, och att äta hälsosam mat främjar inte alltid klimatet. Nationella regeringar bör utveckla strategier för att ge mer balanserade och integrerade kostrekommendationer för hälsosam och hållbar mat.

b) Stärk miljöanpassad offentlig upphandling: vi vill göra miljöanpassad offentlig upphandling inom livsmedel och restaurangbranschen obligatorisk. Den europeiska offentliga sektorn utgör en stark kraft i livsmedelskedjan som skapar nya marknader och främjar en ekonomi med kvalitet. En grundlig översyn av EU:s riktlinjer för miljöanpassad offentlig upphandling bör prioriteras, med det slutgiltiga målet att fastställa mer bindande minimikrav i miljöstandarder för offentlig livsmedelsupphandling.

c) Stöd utbildning inom hållbara livsmedel för alla: vi vill finna sätt att återanknyta människor med deras mats ursprung så att de kan göra klokare val. Regeringar måste se till att aktiviteter som livsmedelsodling, jordbruksbesök och matlagningskurser finns tillgängliga i alla skolor och inte är beroende av lokala initiativ och studieavgifter. Riktlinjer för skolmat på nationell och EU-nivå bör ge barn hälsosamma och hållbara luncher. Vi behöver mer utbildning för att uppmuntra hälsosamma matvanor, livsmedelsmångfald och miljömässig hållbarhet.

2. Uppgradera jordbruks- och näringspolitiken till en genomgripande hållbar livsmedelsstrategi:

vi tycker att miljömässiga, ekonomiska och sociala värderingar borde styra produktion och konsumtion av livsmedel. Regeringar bör samråda med ett brett utbud av livsmedelsintressenter för att utveckla en gemensam långsiktig vision för vad som utgör ett hållbart livsmedelssystem. Några av idéerna är att bättre integrera livsmedelsrelaterade strategier (särskilt mellan jordbruk, miljö och hälsa) och utarbeta vad EU-institutioner, nationella och lokala myndigheter gör bäst, och hur de kan arbeta bättre tillsammans.

3. Stärk förebyggande åtgärder mot kostrelaterade livstilssjukdomar:

vi har upptäckt att hälsosam respektive hållbar kosthållning är ömsesidigt förstärkande, så det vore bra för både folkhälsan och miljön att upprätthålla och stärka befintliga förebyggande åtgärder mot fetma och övervikt.

4. Utnyttja ekonomisk styrning bättre:

vi vill ha en större betoning på den ekonomiska politiken, såväl som information. Principerna att användaren och förorenaren betalar måste verkställas bättre inom livsmedelspolitiken. Miljö- och hälsokostnaden för livsmedelsproduktion och konsumtion bör avspeglas i makroekonomisk styrning.

5. Konkurrenspolitiken bör inte överskugga hållbarhetsmål:

vi vill att EG och medlemsstaterna enas om hur EU:s konkurrenspolitik ska kunna ge erbjuda rättvis marknadsmiljö. Vi vill också att de lägger fram långsiktiga ramverk för minimistandarder och stimulerar föregångare inom hälsa och miljö.

6. Sök lokal-global samverkan:

vi inser att uppnå en hållbar livsmedelskonsumtion som också förbättrar näring och bekämpar klimatförändringarna är en global utmaning, men vi vill också betänka hur framgångsrika initiativ kan replikeras utanför Europa. EU-länderna måste också ta vara på kunskap och momentum på lokal nivå och se till att den riktas mot de internationella målen för utveckling, hälsa, näring och miljömässig hållbarhet.

7. Säkerställ en stödjande, väl sammanhållen politisk miljö:

vi vill att regeringarna vidtar politiska åtgärder för att stödja välgrundade insatser för, och övervakning av, alla intressenters framsteg. Gemenskapen bör utnyttja sina befintliga plattformar för intressenter att utbyta bästa praxis mellan medlemsstaterna och andra intressenter. Indikatorer kan ge bättre insikter om huruvida kosthållning faktiskt övergår i mer hälsosamma och hållbara riktningar.

8. Säkerställ ansvarighet inom livsmedelskedjan:

vi vill att industrin ska vara en viktig partner för att uppmuntra mer hälsosam och hållbar kosthållning. Frivilliga åtaganden bör bygga på realistiska mål. Om dessa inte uppfylls, måste regeringar vara redo att införa reglering.

Om du vill ha mer information om dessa rekommendationer hänvisar vi till vår fullständiga rapport.

KAPITEL 1: LIVEWELL FOR LIFE – MÅLSÄTTNINGAR OCH INSATSER

LiveWell for LIFE spelar en nyckelroll i den europeiska debatten om hållbar mat. Projektet utgår från hälsa, näring, koldioxid och prisvärdhet och visar hur koldioxidsnål och hälsosam mat kan hjälpa oss att minska växthusgasutsläppen från EU:s livsmedelskedja.

KAPITEL 1:

LIVEWELL FOR LIFE –

MÅLSÄTTNINGAR OCH INSATSER

Projektet bidrar till denna långsiktiga vision genom att visa EU:s medlemsstater hur hållbar mat kan se ut, bana väg för en mer gynnsam politisk miljö, utveckla konkreta vägar för arbetet med hållbar mat och främja detta över hela Europa. Det banbrytande projektet arbetar med ett nätverk av europeiska livsmedelsintressenter som bidragit i varje steg – beslutsfattare, företrädare för detaljhandeln, lantbrukare, livsmedelsproducenter samt representanter för vårdsektorn, den akademiska världen och det civila samhället.

LiveWell for LIFE:s arbete har resulterat i värdefull forskning kring hur en hållbar och hälsosam kost kan se ut. Vi har också pekat ut ett antal policyrekommendationer som kan få beslutsfattare, företag, konsumenter och andra aktörer i livsmedelskedjan att främja och stödja en hälsosam och hållbar kosthållning genom åtgärder som är lätta att genomföra, kostnadseffektiva, går att få bred acceptans för och fungerar var som helst inom EU.

LiveWell for LIFE och nätverket för europeiska livsmedelsintressenter har framgångsrikt genomfört följande fem åtgärder:

1. Livewell-Tallrikar

LiveWell for LIFE har visat hur man genom att göra några förvånansvärt enkla justeringar av sina dagliga matval kan förbättra folkhälsan och minska matens klimatpåverkan utan att det behöver kosta så mycket mer. Vi demonstrerade detta genom att ta fram en LiveWell-tallrik, som bygger på det redan existerande brittiska kostverket "EatWell Plate". LiveWell-tallriken är ett sätt att visualisera en hälsosam och hållbar kosthållning genom att illustrera de olika livsmedelstyper och matportioner en typisk vuxen behöver enligt en koldioxidsnål och näringsrik kosthållning.

WWF-UK hade redan tidigare tagit fram en LiveWell-tallrik för Storbritannien. För att LiveWell-tallriken skulle visa kostalternativ som inte bara var klimativänliga utan också allmänt accepterade och enkla att använda, ville WWF-UK erbjuda konsumenterna något som var både prismässigt överkomligt och följde nationella kostrekommendationer och kulinariska vanor. Forskning visade att en övergång till koldioxidsnål och hälsosam kosthållning var genomförbar och skulle hjälpa Storbritannien att uppfylla sina mål för växthusgasutsläpp. Därefter ville LiveWell for LIFE ta reda på om det positiva resultatet kunde upprepas i europeiska länder med helt andra matvanor.

Vi tog därför fram ytterligare tre LiveWell-tallrikar, i pilotländerna Sverige, Frankrike och Spanien. De visade också att en koldioxidsnål kosthållning utifrån nationella kostrekommendationer och kulinariska vanor, skulle kunna uppnås. Mer information om arbetet med utvecklingen av LiveWell-tallrikarna finner du i kapitel 3.

2. Hinder Och Möjligheter

LiveWell for LIFE har identifierat en lista över 24 viktiga möjligheter och hinder som konsumenter, beslutsfattare och företag kan uppleva vid ett införande av hållbar och hälsosam kost i EU. Forskningen genomfördes som en litteraturstudie mellan december 2012 och januari 2013 och omfattar publikationer från regeringar och internationella organ, näringslivsorganisationer samt olika grupper i civilsamhället. Medlemmar från LiveWell:s nätverk för europeiska livsmedelsintressenter bidrog också till forskningen genom intervjuer, enkäter och diskussioner under LiveWell for Life:s andra seminarium, som hölls i Bryssel i mars 2013.

Vanor, begränsade kunskaper och konsumenternas uppfattning om att hållbar och hälsosam mat kostar mer än konventionell identifierades som viktiga hinder för införandet av en hållbar kosthållning. Å andra sidan sågs chansen att spara pengar på maten, svara upp mot samhällets förväntningar och investera i sin hälsa som några av möjligheterna. Resultaten från forskningen återfinns du i vår rapport *Adopting healthy, sustainable diets: key opportunities and barriers*¹. En sammanfattning av resultaten finns i kapitel 5.

¹ LiveWell for LIFE, 2013. *Adopting healthy, sustainable diets: key opportunities and barriers*. Tillgänglig online på <http://livewellforlife.eu/opportunities-and-barriers> [Hämtad oktober 2014].

3. Policyalternativ

LiveWell for LIFE bad Institutet för europeisk miljöpolitik (IEEP) genomföra en studie av olika policyalternativ som skulle stödja en övergång till mer hållbara mat i Europa. Arbetet utfördes med bxl-lag och sökte påvisa bredden av de genomförbara policyalternativ som finns inom EU för att uppmuntra en övergång till mer hållbar och koldioxidnsål kost. Fokus låg särskilt på kortsiktiga policyalternativ, men man lyfte också fram de som är relevanta på medellång till lång sikt. IEEP identifierade dels en lista över policyer som skulle kunna tillämpas på EU-nivå, dels en lista över specifika åtgärder som bör vidtas policyerna ska vara framgångsrika. IEEP:s resultat visade att:

- Om vi ska få till stånd en övergång till en mer hållbar kosthållning behövs en blandning av olika policyer för att ta itu med alla de olika inverkanse faktorer.
- Frågorna kring hållbar konsumtion när det gäller livsmedel är politiskt känsliga.
- Frågor om matens kostnad utgör ett stort och växande problem i stora delar av EU.
- Folk är inte överens om vad ”hållbar” mat är för något. Avsaknaden av en gemensam definition av vad som utgör hållbar mat gör det svårt att påbörja initiativ för att främja mer hållbara konsumtionsmönster.
- Eftersom hållbar mat påverkas av så många olika faktorer är det svårt att genomföra de olika policyerna och risken för oavsiktliga och oönskade effekter är hög.
- Det har gjorts få bedömningar av hur effektiva olika policyåtgärder är för att förändra hållbarheten i konsumtion, produktion och leverans.

Den fullständiga listan över de strategier som identifierats av IEEP finner du i Bilaga 1. Viktiga strategier granskas också i kapitel 5.

4. Ekonomisk Konsekvensbedömning

LiveWell for LIFE bad Civic Consulting genomföra en samhällsekonomisk konsekvensbedömning av införandet av en hållbar kost till 2020 enligt olika scenarier. Med utgångspunkt i LiveWell for LIFE:s två tidigare rapporter, *A balance of healthy and sustainable food choices for France, Spain and Sweden* (2012) och *Adopting healthy, sustainable diets: key opportunities and barriers* (2013), granskade Civic Consultings ekonomiska modeller påverkan på livsmedelskedjan, klimatet och fetmarelaterade hälsoproblem, samt testade hur några av de viktigaste policyalternativen skulle fungera i praktiken i EU och i LiveWell:s tre pilotländer. De viktigaste resultaten var följande:

- Om EU:s konsumenter börjar äta enligt LiveWell-tallrikens rekommendationer skulle det kunna leda till en betydligt minskad miljöpåverkan, särskilt med avseende på växthusgaser, kvävebalans och förbättrad folkhälsa.
- För att uppmuntra till en hälsosam och hållbar mat för alla i EU är framtagandet av nationella strategier för hållbar mat genom en blandning av olika relevanta policyer det allra viktigaste och mest genomförbara av de bedömda alternativen.
- Ett projekt med miljökonsekvensmärkning skulle kunna utgöra en del av alla nationella strategier för hållbar mat.
- Att ge folk kunskap om mat, näring och miljö är mycket viktigt och kan vara billigare än de andra alternativen.

- Vad gäller frågan om skatteåtgärder finns det inget enkelt svar på om nyttan uppväger utmaningarna, oavsett om det gäller en högre beskattning av onyttig mat eller mat med högre miljöpåverkan, eller en minskad moms på hälsosam mat med låg miljöpåverkan. En omfattande konsekvensbedömning behöver göras av varje specifik skatteåtgärd som planeras.
- Vi behöver mer forskning för att ta reda på de kritiska faktorerna för hälsosam och hållbar kost.

5. Hitta Vägar Framåt

Vi bad vårt nätverk av europeiska livsmedelsintressenter att ta fram förslag på hur en hållbar kost kan införas. Detta gjordes dels genom en rad möten på nationell nivå i pilotländerna, dels under vårt tredje och sista seminarium i Bryssel i juni 2014. Deltagarna i seminariet fick välja de upp till fyra initiativ som de ansåg mest lovande, utifrån deras egen erfarenhet och kunskap samt resultaten av den forskning som utförts av IEEP och Civic Consulting. Därefter tog deltagarna fram en färdplan för hur de skulle kunna förverkligas till runt 2020. Information om de olika vägarna framåt och viktiga policyområden finns i kapitel 6.

När LiveWell for LIFE startade diskuterades hållbar kosthållning nästan inte alls bland EU:s beslutsfattare och livsmedelsföretag, men sedan dess har ett antal viktiga europeiska aktörer visat stort intresse i frågan. Här är några exempel på hur vårt arbete har lett till viktig utveckling som fått hjälp av LiveWells slutsatser:

1. Europeiska kommissionen har publicerat ett samråd om livsmedelssystemets hållbarhet som pågick från juli till oktober 2013. Samrådets fokus skulle ha begränsats till matavfall, men kom även att omfatta hållbar livsmedelskonsumtion. Meddelandet har ännu inte publicerats när denna rapport går i tryck.
2. Hösten 2013 deltog medlemmar från LiveWell-teamet i Europaparlamentets lansering av en partiöverskridande ledningsgrupp om hållbar mat – ”EU Food Sense: your right to the right food”. Detta är viktigt eftersom det är Europaparlamentets första grupp för den här frågan. EU Food Sense ”kommer att driva på fastställandet av en uppsättning riktlinjer för en hållbar kosthållning, med starkt fokus på att minska köttkonsumtionen som utgör det mest resurskrävande livsmedlet. EU Food Sense kommer att underlätta förhandlingar med andra EU-institutioner, nationella parlament och ett växande antal icke-statliga organisationer som är verksamma inom området”.²
3. I början av 2014 tog Europeiska kommissionens forum för en bättre fungerande livsmedelskedja (HLF: High-level Forum for a Better Functioning Food Chain) fram en deklaration som kallades ”Actions towards a more sustainable European food chain” (Åtgärder för en mer hållbar europeisk livsmedelskedja). Deklarationen, som stöds av ett antal inflytelserika näringslivsorganisationer, ser konsumtion som en övergripande prioritering och ger starkt stöd för att inkludera hållbar livsmedelskonsumtion i kommissionens meddelande ”Building a Sustainable Food System for Europe” (Att skapa ett hållbart europeiskt livsmedelssystem).

I följande kapitel finner du mer detaljerad information om hållbara mat och det arbete som genomfördes inom ramen för LiveWell-projektet. Det är nu upp till alla i EU:s livsmedelskedja, inklusive beslutsfattare på nationell och EU-nivå samt representanter från civilsamhället, att befästa LiveWell for Lifes resultat och driva projektets rekommendationer (som finns i kapitel 6) framåt.

² EU Food Sense. Tillgänglig online på <http://www.eufoodsense.com/background/4581192649> [Senast hämtad oktober 2014]

KAPITEL 2: VINSTERNA MED HÄLSOSAM OCH HÅLLBAR KOST

Efter toppmötet Rio+20 erkände regeringarna i *The Future We Want* att: "Säker livsmedelsförsörjning har blivit en trängande global utmaning, och vi vill i detta avseende ytterligare bekräfta vårt åtagande att förbättra livsmedelssäkerheten och tillgången till säker och näringsrik mat i tillräcklig mängd för nuvarande och kommande generationer."³ Det finns många anledningar till att säker livsmedelsförsörjning är på väg att bli en trängande global utmaning.

KAPITEL 2: VINSTERNA MED HÄLSOSAM OCH HÅLLBAR KOST

Den första är FN:s prognos att världens befolkning kommer att nå 8,92 miljarder människor till 2050, innan en topp på 9,22 miljarder nås under 2075.⁴ Detta kommer, i kombination med en globalt växande medelklass som strävar efter en västerländsk livsstil och i synnerhet västerländsk kost, att skapa konkurrens om allt knappare resurser som mark och vatten. Säker tillgång på mat, vatten och energi är oupplösligt förenade och åtgärder inom ett område påverkar oftast de andra. Med framväxten av en global medelklass kommer kompromisserna mellan dessa tre mål att bli vanligare och mer uttalade. Jordbruket spelar en central roll eftersom det redan står för 70 procent av den globala sötvattenanvändningen (mer än dubbelt så mycket som industrins 23 procent), 30 procent av primärenergiförbrukningen och 24 procent av de människogenererade utsläppen av växthusgaser.⁵

En ökning av jordbrukets avkastning, inklusive av livsmedel, skulle hjälpa till att förse världens ständigt växande befolkning med mat. Samtidigt kan det konventionella jordbrukets negativa miljöpåverkan, särskilt jorderosion och klimatförändringar, göra vårt livsmedelssystem mycket mer sårbart och resultera i mer instabila livsmedelspriser.

Slutligen skulle detta inte nödvändigtvis innebära en rättvisare fördelning av maten. Idag har runt 805 miljoner människor i världen inte tillräckligt med mat för att leva ett hälsosamt och aktivt liv,⁶ samtidigt som mer än 1,4 miljarder vuxna över 20 år är överviktiga därför att de äter för många kalorier.⁷ Diabetes, en av de starkaste indikatorerna för dåliga matvanor, fördubblades mellan 1990 och 2010. Enligt Världshälsoorganisationen WHO kommer diabetes att bli den sjunde vanligaste dödsorsaken år 2030.⁸ Dessutom har forskning som genomförts på uppdrag av FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) visat att en tredjedel av alla livsmedel som produceras går till spillo.⁹

Allt detta tyder på att svaret ligger utanför den traditionella uppfattningen att vi bara behöver producera mer för att föda världens befolkning. För att få ett mer rättvist och motståndskraftigt livsmedelssystem behöver vi en kombination av hållbar livsmedelsproduktion och konsumtion.

FAO definierar hållbar kost som: "Kost med låg miljöpåverkan som bidrar till en säker livsmedelsförsörjning och till hälsosamma liv för nuvarande och framtida generationer. Hållbar kost skyddar och respekterar den biologiska mångfalden och ekosystemen, den är kulturellt godtagbar, tillgänglig, ekonomiskt rättvis och överkomlig, näringsmässigt tillräcklig, säker och hälsosam, samtidigt som den använder naturliga och mänskliga resurser på ett optimalt sätt."¹⁰

Denna definition vägledde LiveWell for LIFE:s arbete genom att lyfta fram de viktiga vinster ett brett införande av hälsosam och hållbar kost kan medföra. LiveWell for LIFE tog fram sex principer som syftar till att underlätta införandet av en kosthållning som kan hjälpa till att bromsa klimatförändringarna, är hälsosam, inte slösar resurser och som uppmuntrar konsumtion av livsmedel som producerats i enlighet med höga sociala och miljöstandarder.

I detta kapitel sammanfattas några av de viktigaste resultaten i de fyra huvudvillkor vi gav oss själva för att testa hur genomförbara LiveWell-tallrikarna är: en minskad klimatpåverkan, minskade hälsoeffekter, överensstämmelse med nationella matvanor samt ett överkomligt pris.

³ *The Future We Want*. Tillgänglig online på <http://www.uncsd2012.org/content/documents/727The%20Future%20We%20Want%2019%20June%201230pm.pdf> [Senast hämtad oktober 2014].

⁴ United Nations Department of Economic and Social Affairs, World Population to 2300. Tillgänglig online på <http://www.un.org/esa/population/publications/longrange2/WorldPop2300final.pdf> [Senast hämtad oktober 2014].

⁵ David Molden, *Water for food Water for life, A comprehensive Assessment of Water Management in Agriculture*. Tillgänglig online på <http://www.routledge.com/books/details/9781844073962/> [Senast hämtad oktober 2014].

⁶ FAO, IFAD and WFP. 2014. *The State of Food Insecurity in the World 2014. Strengthening the enabling environment for food security and nutrition*. Rom, FAO. <http://www.fao.org/3/a-i4030e.pdf> [Senast hämtad oktober 2014].

⁷ WHO mediacentrum. Siffror från 2008 – WHO Obesity and overweight, Fact sheet N°311, uppdaterat augusti 2014. Tillgänglig online på <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs311/en/> [Senast hämtad oktober 2014].

⁸ WHO mediacentrum. *Diabetes, Fact sheet N°312*, Uppdaterad oktober 2013. Tillgänglig online på <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs312/en/> [Senast hämtad oktober 2014].

⁹ FAO and Messe Düsseldorf lead the SAVE FOOD - Global Initiative on Food Loss and Waste Reduction <http://www.fao.org/3/a-i4068e.pdf>

¹⁰ FAO, *Sustainable diets and Biodiversity, Directions and solutions for policy, research and actions. Proceedings of the International Scientific Symposium Biodiversity and sustainable diets united against hunger*, 3–5 november 2010. FAO Headquarters, Rome <http://www.fao.org/docrep/016/i3004e/i3004e.pdf>

LiveWell for LIFE

6

principer

1 Ät mera växter

2 Ät en varierad kost

3 Kasta bort mindre mat

4 Minska din köttkonsumtion, både av rött och vitt kött

5 Köp mat som uppfyller en trovärdig certifierad standard

6 Ät färre livsmedel med höga halter av fett, salt och socker

2.1 BRA FÖR PLANETEN

Hur vi producerar och konsumerar mat har en stor inverkan på vårt ekologiska fotavtryck och det faktum att vi överskrider miljöns bärkraft. Männsligheten har överskridit tre av planetens mest kritiska gränser: förlusten av biologisk mångfald, utsläppen av reaktivt kväve och klimatförändringen, och alla dessa hänger oupplöst samman med våra livsmedelssystem.¹¹

LiveWell for LIFE-projektet ville ge stöd för minskade utsläpp av växthusgaser från EU:s livsmedelskedja: IPCC varnade i april 2014 för den stora och dubbla utmaningen klimatförändringarna medför för livsmedels- och jordbrukssektorerna.¹² Båda sektorerna behöver göra något åt sina avsevärda bidrag till utsläppen samtidigt som de anpassar sig till de ofta negativa effekterna klimatförändringarna får i många regioner.

IPPC betonade vikten av en ökad effektivitet i livsmedelskonsumtionen och konstaterade: "Åtgärder på efterfrågesidan, t.ex. en förändrad kosthållning och minskade förluster i livsmedelskedjan, har en betydande men osäker potential att minska utsläppen av växthusgaser från livsmedelsproduktionen (måttligt underlag, måttlig överenskommelse)."

I Europa bidrar konsumtionen av mat och dryck till 15 procent av EU:s växthusgasutsläpp från nationell konsumtion¹³. Den förbättrade kosthållningens potential för att minska utsläppen är också väldokumenterad: en studie gjord av Europeiska kommissionen 2012 visade att om alla européer följde de riktlinjer som finns för hälsosam mat skulle utsläppen av växthusgaser minska med 30 procent jämfört med dagens konsumtion.¹⁴

Genom att ta fram LiveWell-tallrikarna visade vi att det jämfört med nuvarande kosthållning går att uppnå en 25-procentig minskning av växthusgasutsläppen i Frankrike, Spanien och Sverige genom relativt små förändringar. I alla tre länderna ligger konsumtionen av kött och livsmedel med höga halter av salt, fett och socker över näringsrekommendationerna. Det räcker med att minska köttkonsumtionen till hälsosamma nivåer för att uppnå nästan hela den önskade utsläppsminskningen. Det finns också utrymme för ytterligare minskningar – för alla tre länderna var minskningar på upp till 70 procent möjliga utan att avvika från de nationella kostrekommendationerna.¹⁵ Eftersom LiveWell-tallrikarna måste följa rådande matvanor och matkulturer utforskade vi inte dessa extra minskningar vidare, då en sådan kost bara skulle tilltala en liten del av befolkningen. Det visar dock hur ett mer växtbaserat ätande skulle kunna bidra avsevärt till miljöförbättringar.

LiveWell for LIFE utmanades av vårt nätverk av intressenter att forska i andra kostrelaterade tryck på miljön och samlade bevis för hur kosthållning inverkar på andra naturresurser, till exempel mark och vatten. Precis som för växthusgasutsläppen fann vi en stor skillnad mellan livsmedel av animaliskt och vegetabiliskt ursprung. Ätandet av animaliska produkter står för 46 procent av EU:s totala vattenförbrukning. Det är mer än de 37 procent som behövs för att producera alla grödor avsedda för mänsklig konsumtion sammantagna, och mer än 15 gånger mer än hushållens vattenförbrukning (3 procent).^{16 17}

¹¹ Rockström, J., 2009 A safe operating space for humanity. *Nature*, 23 september, 461, sid. 472-475 (24 september 2009)

¹² IPCC, 2014. Climate change 2014 - Mitigation of climate change. Summary for Policy Makers SPM [online] Tillgänglig på: <http://www.ipcc.ch/report/ar5/wg3/> [hämtad 10 oktober 2014].

¹³ De skulle troligen minska ännu mer om utsläppen från en indirekt förändring av markanvändningen var bättre redovisade.

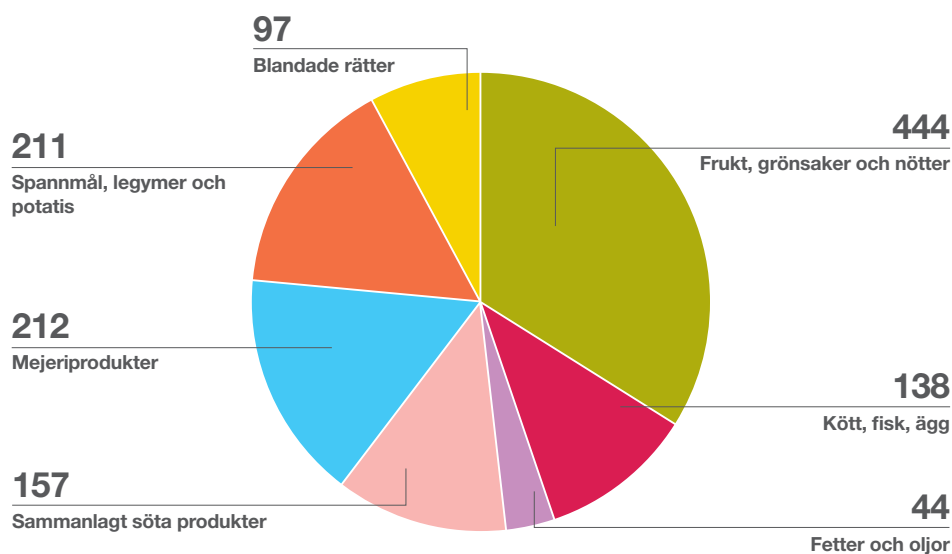
¹⁴ http://ec.europa.eu/clima/policies/roadmap/studies_en.htm

¹⁵ LiveWell for LIFE, 2012. *A balance of healthy and sustainable food choices for France, Spain, and Sweden*. <http://livewellforlife.eu/livewell-plate>

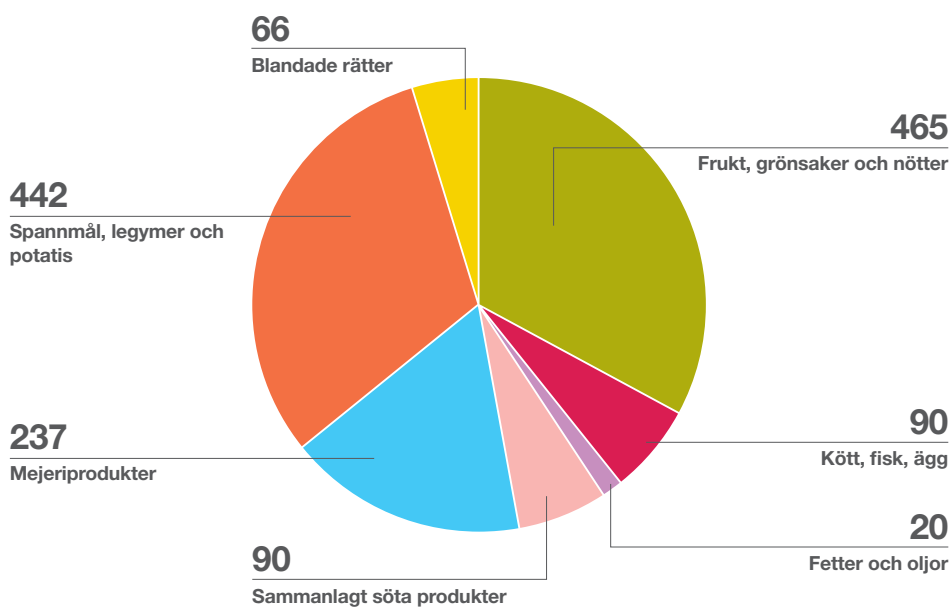
¹⁶ Vanham, Mekonnen & Hoekstra, 2013. The water footprint of the EU for different diets. *Ecological Indicators*, september, 32, sid. 1-8 / <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1470160X13000940> / Den här studien uppskattar också att ett införande av hälsosam kost över hela Europa skulle minska vattenförbrukningen med 23 procent jämfört med nuvarande kosthållning.

¹⁷ Observera att WWF:s vattenfotavtryck även omfattar ekologiska flöden och de kvalitativa effekterna av vattenförbrukningen, medan denna studie enbart tar upp kvantitativ vattenförbrukning. Denna siffra visar därför "skostorleken", men inte den lokala påverkan.

Nuvarande konsumtion i Frankrike

LiveWell-tallriken i Frankrike

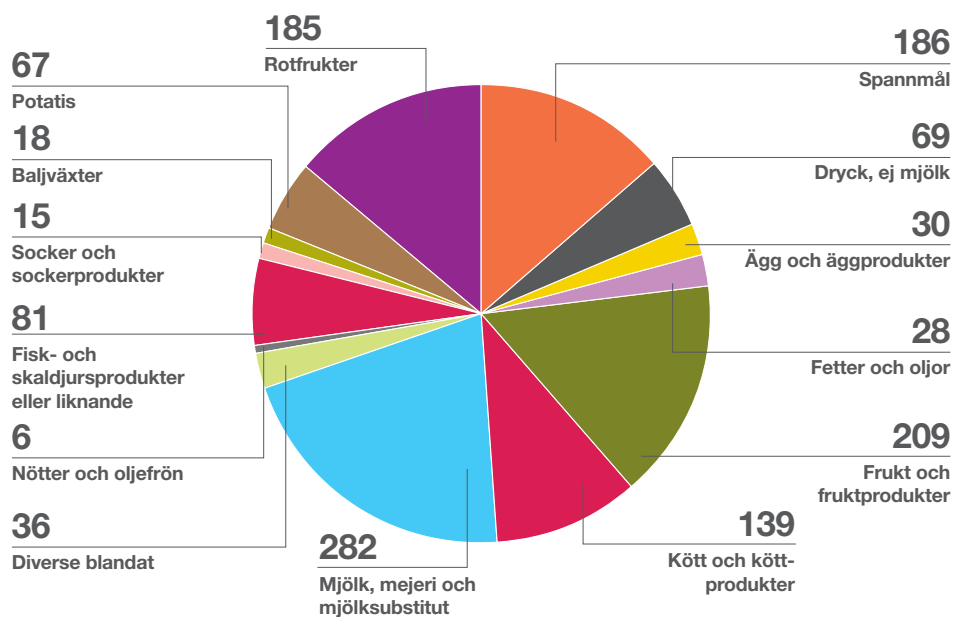
Enhet: gram (per person per dag)

Koldioxidutsläpp

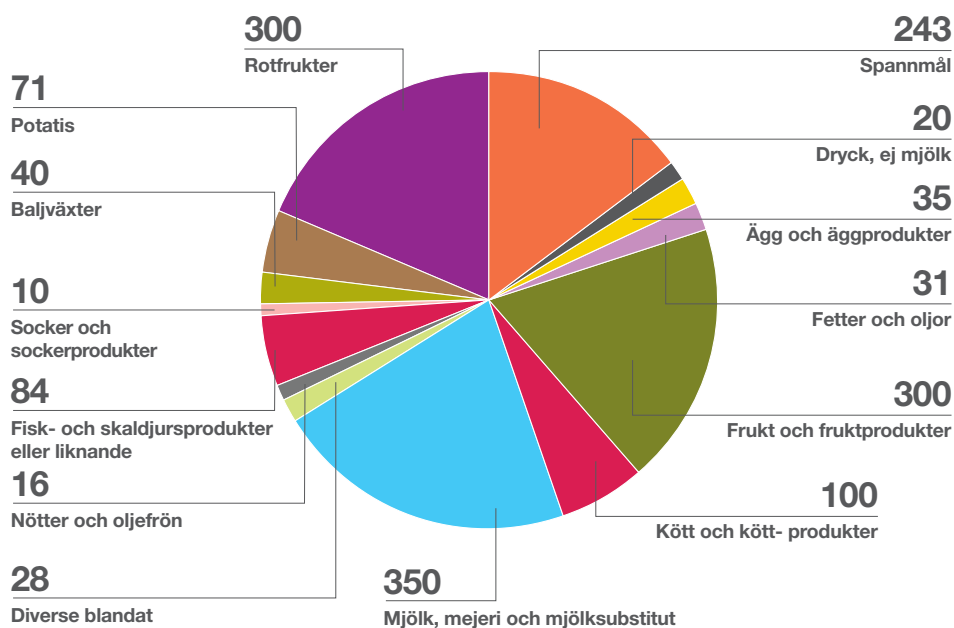
Tabellen visar utsläppen av växthusgaser för LiveWell-måltiden i jämförelse med den nuvarande genomsnittliga kosten i Frankrike.

Land	Motsvarande gCO ₂ /dag för nuvarande genomsnittlig kost	Motsvarande gCO ₂ /dag för en LiveWell-tallrik
Frankrike	3,478	2,609

Nuvarande konsumtion i Spanien

LiveWell-tallriken i Spanien

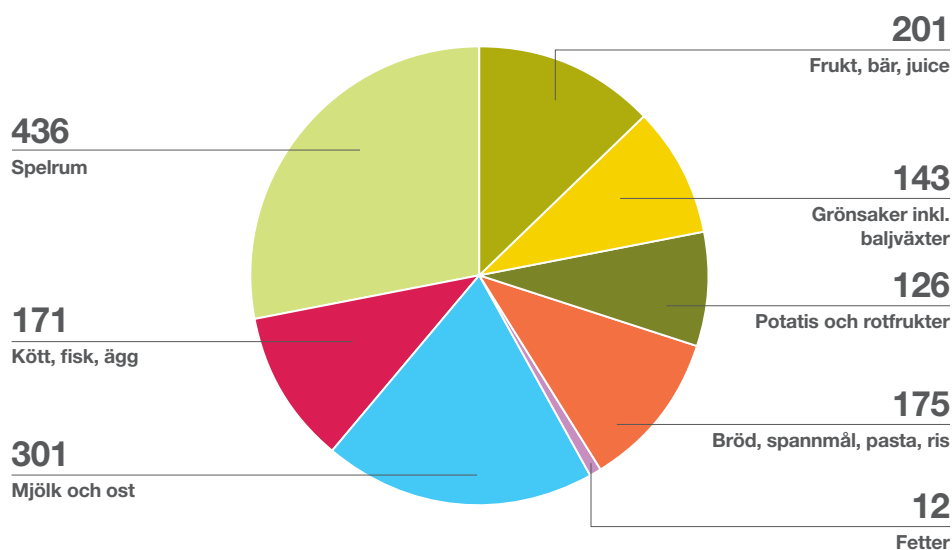
Enhet: gram (per person per dag)

Koldioxidutsläpp

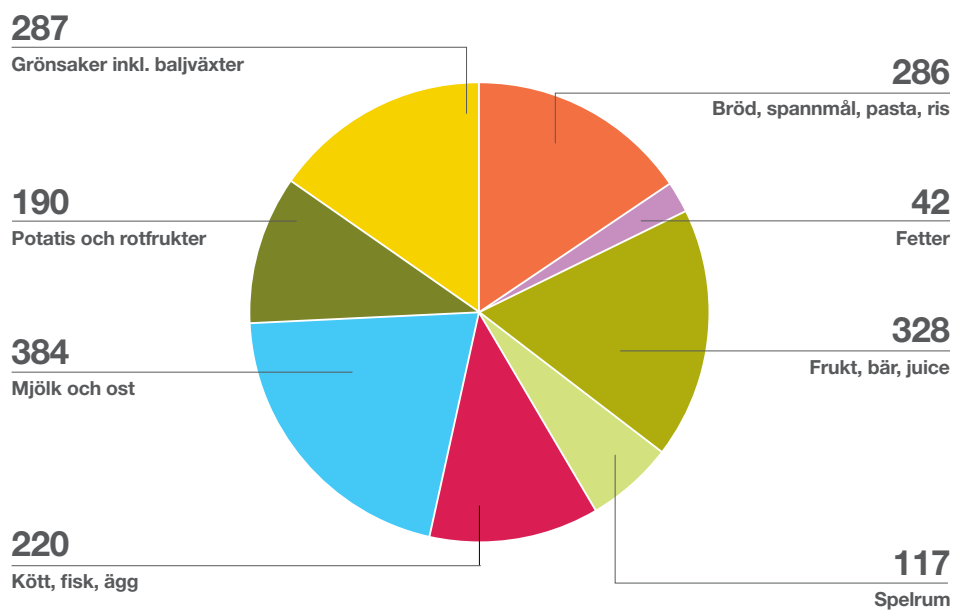
Tabellen visar utsläppen av växthusgaser för LiveWell-måltiden i jämförelse med den nuvarande genomsnittliga kosten i Spanien.

Land	Motsvarande gCO ₂ /dag för nuvarande genomsnittlig kost	Motsvarande gCO ₂ /dag för en LiveWell-tallrik
Spanien	3,753	2,710

Nuvarande konsumtion i Sverige

LiveWell-tallriken i Sverige

Enhet: gram (per person per dag)

Koldioxidutsläpp

Tabellen visar utsläppen av växthusgaser för LiveWell-måltiden i jämförelse med den nuvarande genomsnittliga kosten i Sverige.

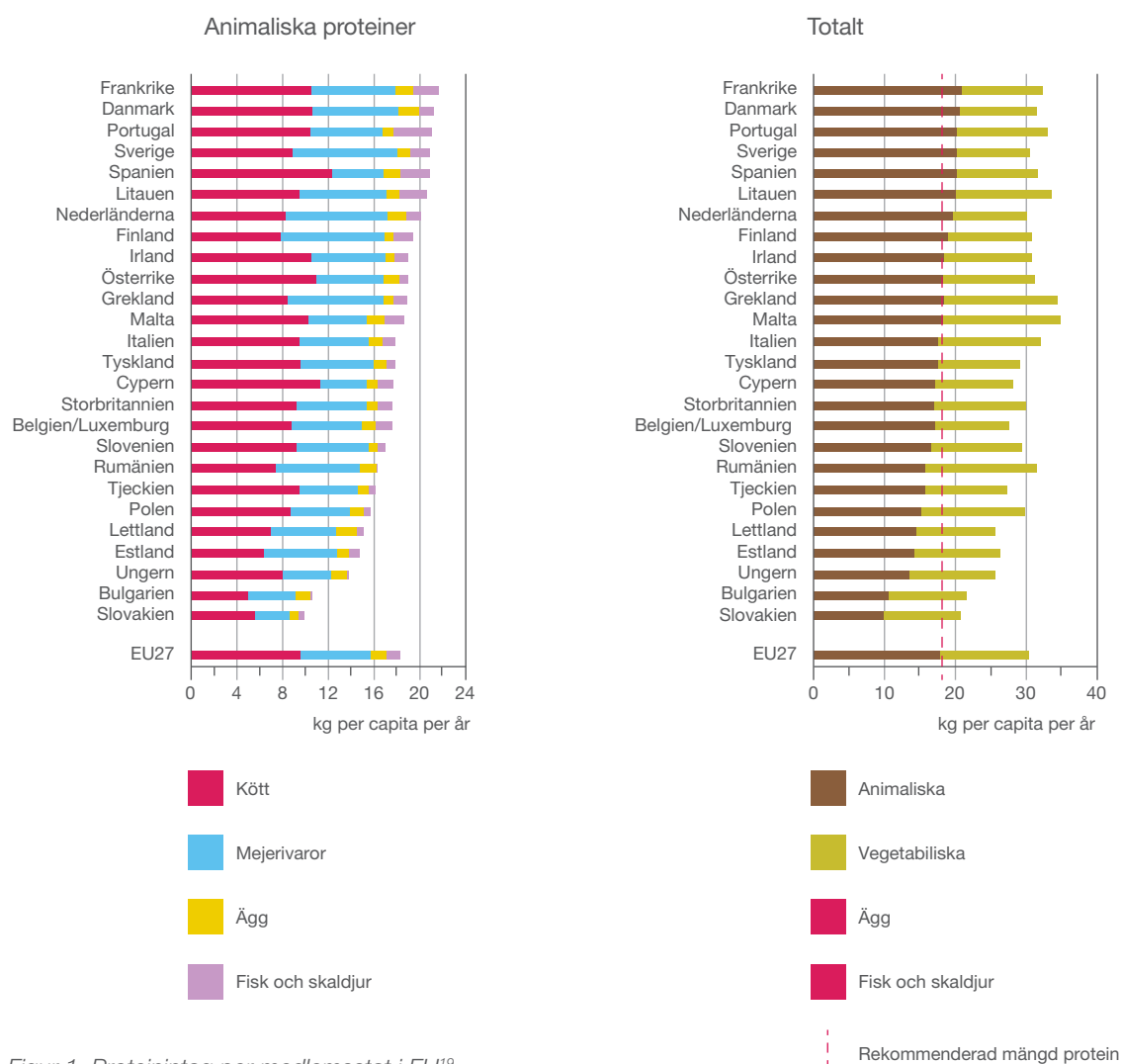
Land	Motsvarande gCO ₂ /dag för nuvarande genomsnittlig kost	Motsvarande gCO ₂ /dag för en LiveWell-tallrik
Sverige	5,728	4,295

Figur 1 visar att vi i EU äter i genomsnitt 70 procent mer protein än vi behöver för en hälsosam kosthållning, och 60 procent av det har animaliskt ursprung. Animaliska produkter är oerhört viktiga för att uppnå en hållbar kost. En nyligen genomförd studie visade att en halvering av mängden kött, mejeriprodukter och ägg som äts i EU skulle minska kväveutsläppen med 40 procent, växthusgasutsläppen med 25–40 procent samt minska användningen av åkermark för livsmedelsproduktion med 23 procent per capita.¹⁸

Proteinintag i EU27, 2007

Vänster: Skillnaden i förbrukning av animaliskt protein mellan medlemsstaterna är mer än en faktor två.

Höger: Det totala proteinintaget visar mindre skillnad, men är högre än rekommenderat i alla medlemsstater (se avsnitt 3.7)

Figur 1: Proteinintag per medlemsstat i EU¹⁹

Källa: PBL, baserat på FAO (2010)

¹⁸ Westhoek et al, 2014. Food choices, health and environment: effects of cutting Europe's meat and dairy intake. Global Environmental Change, , 26 maj, sid. 196–205 / <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959378014000338>

¹⁹ Siffror tagna från: Westhoek et al, 2011. *The protein puzzle. The consumption and production of meat, dairy and fish in the European Union.* / The Hague: Dutch Environmental Assessment Agency (PBL).

2.2 BRA FÖR HÄLSAN

LiveWell for LIFE:s arbete har vägletts av FAO:s definition av hållbar kost. Andra, som Barilla Center for Food & Nutrition (Barillas centrum för livsmedel och nutrition) och Nederländernas Gezondheidsraad (hälsoråd), har också insett behovet av att beakta både trycket på miljön och människors hälsa vid utformandet av hållbar kost.

Genom vår forskning har LiveWell for LIFE lyckats ta fram en kostmodell som är hälsosam såtillvida att den återspeglar nationella näringsrekommendationer. Trots att de LiveWell-tallrikar som togs fram för Frankrike, Spanien och Sverige kunde visa en minskning av den totala mängden konsumerat kött innehöll de ändå tillräckligt mycket kött och/eller fisk för att följa näringsrekommendationerna (och behålla vissa traditionella rätter och måltidsvanor – se mer om detta i kapitel 2.3).

De största fördelarna med en kosthållning som LiveWell-tallriken, sett ur ett koldioxid- och hälsoperspektiv – mer växter, fullkorn, baljväxter, grönsaker, frukt och vegetabiliska köttersättningar samt mindre kött, mejeriprodukter och bearbetade livsmedel – är dubbla:

- De kopplas till en minskad risk för hjärt-kärlsjukdomar och ger även ett mindre koldioxidavtryck. Ur ett hälsoperspektiv är det inte nödvändigt att undvika kött och mejeriprodukter helt. Det verkar inte ens vara nödvändigt för att minska utsläppen av växthusgaser med 25 procent.
- En lägre konsumtion av söta drycker, godis, kakor och snacks betyder man äter färre kalorier. Detta bidrar till en sund kroppsvikt, vilket i sin tur minskar risken för diabetes, hjärt-kärlsjukdomar och vissa former av cancer.

Mellan oktober 2013 och mars 2014 genomförde Civic Consulting en samhällsekonomisk konsekvensbedömning av införandet av en hållbar kosthållning till 2020 enligt två scenarier. I det första scenariot antas det att LiveWell-tallriken används av ytterligare 30 procent av EU:s befolkning, och i det andra av 70 procent av EU:s befolkning. Båda dessa scenarier jämförs med ett referensscenariot där inget har förändrats.²⁰

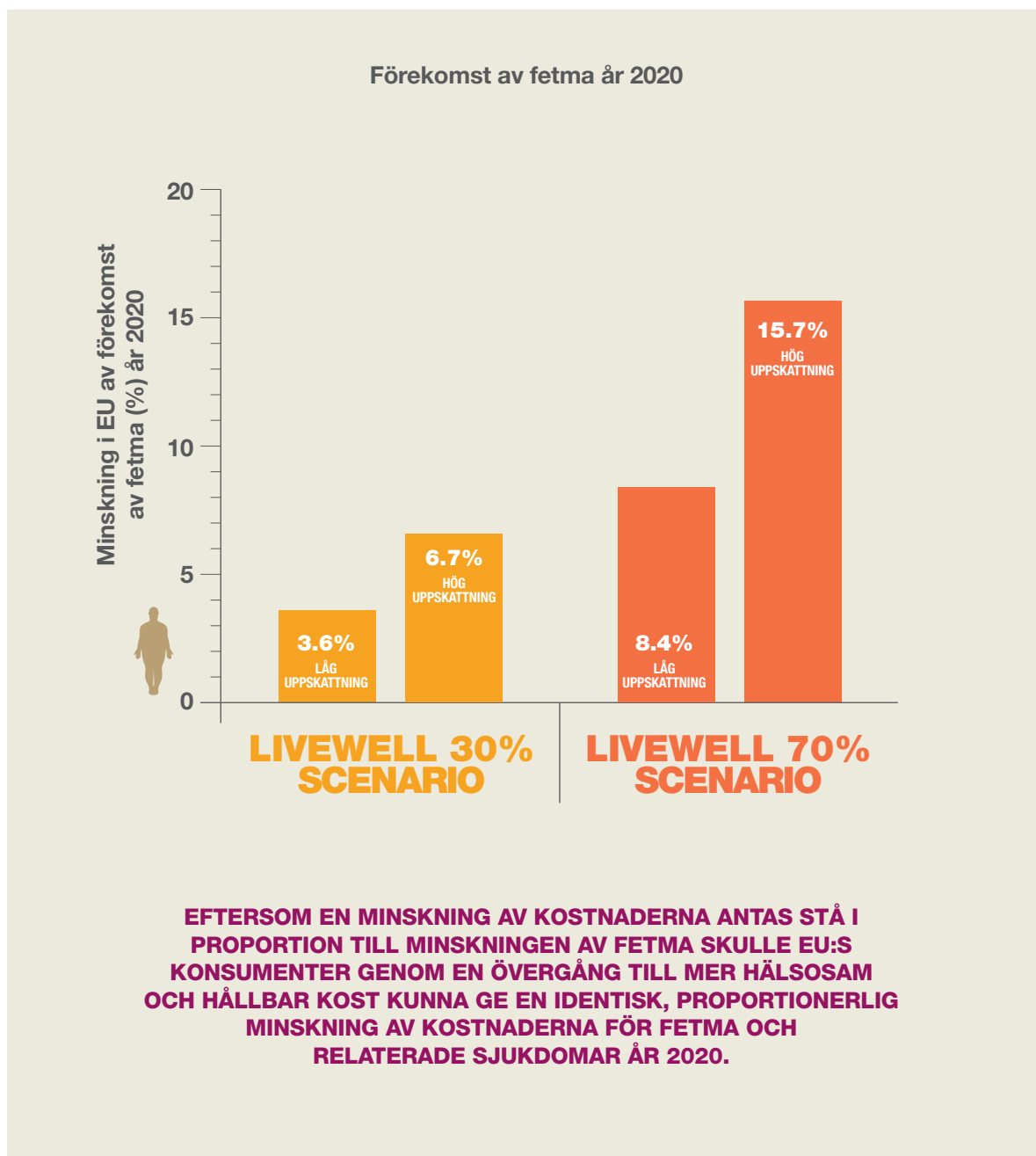
Civic Consultings forskning förutspår att om nuvarande trender i referensscenariot fortsätter kommer kostnaderna för fetma och relaterade sjukdomar att ligga på 9,2 miljarder euro i Frankrike, 6,5 miljarder euro i Spanien och 4,0 miljarder euro i Sverige år 2020. För hela EU väntas dessa kostnader ligga mellan 180,2 och 204,4 miljarder euro beroende på om man använder de lägre eller högre uppskattningarna av EU:s överviktsnivåer 2020. Som jämförelse ligger EU:s årliga budget för 2015 på 142 miljarder euro (2014 års siffror).²¹

²⁰ I EU skulle fetma kunna påverka 21 procent av EU:s befolkning till 2020, baserat på en linjär extrapolering av trenderna i den förekomst av fetma som observerats mellan 2008 och 2010 (det sista året för vilket det finns uppgifter). Nyare uppgifter som samlats in i LiveWell:s pilotländer tyder dock på att ökningen av fetma har saktat in på senare år. Förekomsten av fetma i Frankrike har till exempel uppskattats öka från 14,5 till 15,0 procent under perioden 2009–2012, medan den ökade från 12,4 till 14,5 procent under perioden 2006–2009. Om vi antar att förekomsten av fetma i EU motsvarar den genomsnittliga aritmetiska tillväxten per år i LiveWell:s tre pilotländer skulle andelen överviktiga människor vara mindre och ligga på 18,5 procent. Dessa två uppskattningar av den förväntade förekomsten av fetma i EU till år 2020 i referensscenariot (18,5 och 20,5 procent) har tagits med i beräkningarna av hur mycket fetma och olika relaterade sjukdomar kostar på EU-nivå.

²¹ European Union budget, tillgänglig online på http://europa.eu/pol/financ/index_en.htm [senast hämtad oktober 2014].

I LiveWell:s 30-procentsscenario fann forskningen att förekomsten av fetma år 2020 väntas minska med mellan 3,6 (låg uppskattning) och 6,7 procent (hög uppskattning) på EU-nivå. I 70-procentsscenariot förväntas den minska med mellan 8,4 (låg uppskattning) och 15,7 procent (hög uppskattning). Eftersom en minskning av kostnaderna antas stå i proportion till minskningen av fetma skulle EU:s konsumenter genom en övergång till mer hälsosam och hållbar kost kunna ge en identisk, proportionerlig minskning av kostnaderna för fetma och relaterade sjukdomar år 2020.

Hittills har få hälsoorganisationer tagit till sig tanken med hållbar och hälsosam kost. Viktigast ur LiveWell for LIFE:s perspektiv är att remisserna från nationella hälsodepartement och Generaldirektoratet för hälso- och konsumentfrågor för närvarande inte tar upp hållbar kosthållning. Som ett resultat av detta finns det mycket få hänvisningar till kostens miljöpåverkan i olika kostprogram och gemensamma initiativ som omfattar både hälsa och hållbarhet. LiveWell for LIFE vill se ett ökat samarbete mellan berörda politiska organ för att ge stöd åt olika målsättningar för en hållbar livsmedelskonsumtion.

2.3 BRA FÖR DEN KULTURELLA MÅNGFALDEN

EU har fördelen av att ha en otroligt mångsidig matkultur som medborgarna också är stolta över. Matkultur är så populärt att Europaparlamentet i mars 2014 antog en rapport, *European gastronomic heritage: cultural and educational aspects*²², som välkomnade olika sätt att marknadsföra Europas gastronomiska kulturarv. Dessa omfattar lokala och regionala matfestivaler och marknader samt tre EU-program för geografiska och traditionella specialiteter, kända som skyddad ursprungsbeteckning (Protected Designation of Origin, PDO), skyddad geografisk beteckning (Protected Geographical Indication, PGI) och garanterad traditionell specialitet (Traditional Specialities Guaranteed, TSG). Dessa program, som sällan omfattar några miljökrav, existerar sida vid sida med ett antal frivilliga initiativ. De är väldigt populära – en inventering som gjordes av Europeiska kommissionen fann 441 program för jordbruksprodukter och livsmedel som marknadsförs i EU!²³

Frankrike är ett anmärkningsvärt exempel. År 2010 tillkännagav UNESCO att den franska gastronomiska måltiden utgjorde ett immateriellt kulturarv (World Intangible Heritage)²⁴, och konstaterade att: "Den gastronomiska måltiden betonar samhörighet, smakens njutning och balansen mellan människor och naturens produkter". Medelhavskosten inkluderades också på UNESCO:s lista över immateriella kulturarv²⁵ – ett initiativ som hade starkt stöd från de spanska nationella och regionala regeringarna. I Sverige har under tiden regeringen en vision om att landet ska bli en kulinarisk nation i Europa. Matlandet Sverige²⁶ är ett program från 2010 som syftar till att stimulera produktion, konsumtion och export av livsmedel för att etablera Sverige som ett ledande matland.

LiveWell-projektet identifierade på ett tidigt stadium att det är mycket viktigt att hållbar och hälsosam mat är kulturellt lämplig om den ska bli accepterad. Tidig forskning som genomförts av WWF-UK visade att koldioxidsnål mat skulle kunna ge en 70-procentig minskning av växthusgasutsläppen. Men eftersom den här kosten skulle vara så annorlunda mot det man är van vid att äta och därför bara skulle ätas av några få, skulle de inte ge så mycket resultat i kampen mot klimatförändringarna.

Det här är anledningen till att LiveWell for LIFE ville skapa en modell som sänker koldioxidutsläppen i största möjliga utsträckning samtidigt som den förblir kulturellt godtagbar och innebär så liten förändring från nuvarande kosthållning som möjligt. Därför skapade vi övre och undre gränser, baserade på faktorer som hur populära olika livsmedel var (utan att utesluta de mest populära produkterna), portionsstorlek (där vi undvek små mängder av varor som endast kan köpas som större enheter) samt kulturella preferenser (potatis kontra pasta kontra ris som kolhydratskälla). Vi undvek också att ta med stora mängder av livsmedel som för närvarande inte är populära och strävade efter variation.²⁷

Ovärderlig feedback från nätverket av europeiska livsmedelsintressenter såg till att LiveWell-tallrikarna för Frankrike, Spanien och Sverige tydligt visade att en hälsosam och koldioxidsnål kost kan svara upp mot befintliga kulturella preferenser. LiveWell-tallrikarna togs fram med nationell acceptans i åtanke, eftersom matvanorna i de tre pilotländerna är ganska olika – alltså mer potatis i Sverige och mer spannmål eller baljväxter i Spanien – men detta är mer en smakfråga än en avgörande skillnad i kosten och dess hållbarhet eller näringsinnehåll.

YouTube

View Didier Peshard, President of Euro-Toques speak at the European Parliament.

²² European Parliament Legislative Observatory, *European gastronomic heritage: cultural and educational aspects* Tillgänglig online på [http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2013/2181\(INI\)#keyEvents](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2013/2181(INI)#keyEvents) [Senast hämtad oktober 2014]

²³ European Commission Agriculture and Rural Development, *Food Quality Certification Schemes*. Tillgänglig online på http://ec.europa.eu/agriculture/quality/certification/index_en.htm [Senast hämtad oktober 2014]

²⁴ UNESCO, *Intangible heritage - Gastronomic Meal of the French*. Tillgänglig online på <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?RL=00437> [Senast hämtad oktober 2014]

²⁵ UNESCO, *Intangible heritage - Mediterranean diet*. Tillgänglig online på <http://www.unesco.org/culture/ich/RL/00884> [Senast hämtad oktober 2014]

²⁶ Regeringskansliet, Sweden - *the culinary nation*. Tillgänglig online på <http://www.regeringen.se/content/1/c6/10/93/16/3e24ad40.pdf> [Senast hämtad oktober 2014]

²⁷ Mer information finner du i LiveWell for LIFE:s rapport "A balance of healthy and sustainable choices". Tillgänglig online på <http://livewellforlife.eu/wp-content/uploads/2013/02/A-balance-of-healthy-and-sustainable-food-choices.pdf> [Senast hämtad oktober 2014]

2.4 BRA FÖR PLÅNBOKEN

Samhällsekonomiska hinder och möjligheter diskuterades ingående under det andra seminariet för LiveWell for LIFE:s intressenter – *Adopting healthy sustainable diets: key opportunities and barriers* – som ägde rum i Bryssel i mars 2013. Ett av det främsta hindren var konsumenternas uppfattning att en hållbar och hälsosam kost är dyrare än en konventionell.²⁸ Detta stöds av forskning som visar att priset (91 procent) är det näst viktigaste efter kvaliteten (96 procent) för europeiska konsumenter när de handlar mat,²⁹ något som sannolikt kommer att slå särskilt hårt under den ekonomiska nedgång som drabbat många europeiska länder.

Samhällsekonomisk status är också en viktig faktor för hållbara matval. Konsumenter som kämpar för att kunna betala sina räkningar tenderar att köpa mer kaloririk mat, som de tycker ger mer för pengarna.³⁰

Enligt en undersökning utförd av Storbritanniens myndighet för nationell statistik (UK Office for National Statistics) har matpriserna stigit med 12,6 procent över inflationen de senaste sex åren, medan inkomsterna inte har ökat. En enkät som genomfördes av Which? i juni 2013 visade att åtta av tio briter som handlar mat (78 procent) var bekymrade över de ökande matkostnaderna.³¹

De goda nyheterna är att vår forskning visar att en hälsosam och hållbar kost inte nödvändigtvis kostar mer³². Framtagandet av LiveWell-tallrikarna visade att LiveWell-kosten skulle minska koldioxidutsläppen med 25 procent jämfört med det nuvarande genomsnittet och minska genomsnittspersonens dagliga matkostnad från 4,90 till 4,36 euro i Frankrike. Kostnaderna för LiveWell-tallriken var ungefär lika höga som kostnaderna för den genomsnittliga nuvarande kosten i Spanien³³ och Sverige. Det beror på att andelen vegetabiliska proteiner (t.ex. baljväxter) är högre i LiveWell-kosten och de kostar mindre än proteinet i kött.

Barilla Centre³⁴ lyfter fram hur viktigt det är att utbilda människor så att de kan förstå att det går att äta en sund kost utan att betala en massa pengar. Att ersätta animaliska proteiner med spannmål, grönsaker och baljväxter gör att kosthållningen blir billigare.³⁵ Faktum är att man på det andra LiveWell-seminariet för intressenter rekommenderade att göra den potentiella kostnadsbesparingen med hållbar mat till ett viktigt budskap, eftersom kostnaden för många anses vara ett hinder.

Europeiska medborgare förväntar sig näringsrik och prisvärd mat, och det är viktigt att marknadsföra en hållbar och hälsosam kost till dem. Det finns en rad exempel på initiativ som leds av konsumenter, företag och beslutsfattare i Europa. Dessa utforskas i kapitel 4.

²⁸ LiveWell for LIFE, Adopting healthy, sustainable diets: key opportunities and barriers. Tillgänglig online på <http://livewellforlife.eu/wp-content/uploads/2013/05/Adopting-healthy-sustainable-diets-report.pdf> [Senast hämtad oktober 2014]

²⁹ Special Eurobarometer 389, Europeans' attitudes towards food security, food quality and the countryside. Tillgänglig online på http://ec.europa.eu/agriculture/survey/2012/389_en.pdf [Senast hämtad oktober 2014]

³⁰ Faber, J et al. 2012. Behavioural Climate Change Mitigation Options. CE Delft, Delft, Nederländerna. Tillgänglig online på http://ec.europa.eu/clima/policies/roadmap/docs/food_report_en.pdf [Senast hämtad oktober 2014]

³¹ Which? Survey. Tillgänglig online på <http://www.which.co.uk/news/2013/09/rising-food-prices-are-hard-to-digest-334082/> [Senast hämtad oktober 2014]

³² Macdiarmid, J et al. 2011. LiveWell: a balance of healthy and sustainable food choices. WWF-UK, tillgänglig online på http://assets.wwf.org.uk/downloads/livewell_report_jan11.pdf [Senast hämtad oktober 2014]

³³ Dessa siffror gällde den ursprungliga spanska tallriken.

³⁴ Barilla Centre for Food & Nutrition. 2012. Eating in 2030: Trends and Perspectives. Barilla Centre for Food and Nutrition, Parma, Italy. Tillgänglig online på www.barillacfn.com/wp-content/uploads/2012/11/alimentazione_2030_eng.pdf [Senast hämtad oktober 2014]

³⁵ Faber, J et al. 2012. Behavioural Climate Change Mitigation Options. CE Delft, Delft, Nederländerna. http://ec.europa.eu/clima/policies/roadmap/docs/food_report_en.pdf

KAPITEL 3: ÄTA OSS TILL ETT HÅLLBART LIVSMEDELSSYSTEM

KAPITEL 3: ÄTA OSS TILL ETT HÅLLBART LIVSMEDELSSYSTEM

Det fanns en tid då hållbar mat och livsmedelskonsumtion var nischfrågor, men nu lockar de även mer konventionella intressenter. Genom att tala med och engagera sig i olika aktörer från EU:s livsmedelskedja har LiveWell-projektet ökat sin förståelse av hållbar och hälsosam kost, och på WWF-UK:s konferens Value Your Food³⁶ som hölls i mars 2014 fanns talare från Tesco och Nestlé som berättade om sitt intresse för hållbar näring.

I Storbritannien lanserades Eating Better-alliansen i juli 2013, i syfte att hjälpa människor att äta mindre kött och mer hälsosam och hållbar mat. Alliansen har nu stöd av minst 34 organisationer³⁷ som bidrar med olika perspektiv, från hälsa, miljö och resursanvändning till social rättvisa, djurskydd, konsumentfrågor, internationell utveckling och trossamfund.

I Spanien har, enligt en nationell barometer som publicerades i maj detta år, 21,3 procent av de svarande slutat köpa vissa produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl³⁸. Rörelsen har också ett växande stöd från enskilda företag och det europeiska näringslivet i sin helhet:

- The Stakeholder Dialogue Group on Food Sustainability (en samtalsgrupp om hållbarhet för olika livsmedelsintressenter) är en frivillig grupp som bildades 2013 av 18 organisationer och företag från hela EU:s livsmedelskedja. Bland medlemmarna finns CLITRAVI: Liaison Centre for the Meat Processing Industry in the European Union (den europeiska köttindustrins samarbetsorganisation), COPA-COGECA: European Farmers – European Agri-Cooperatives (europeiska bönder och jordbrukskooperativ), Nestlé och FoodDrinkEurope. I april 2014 publicerade gruppen den gemensamma deklARATIONEN *Actions towards a more sustainable European food chain*³⁹, som vill få EU:s beslutsfattare att samarbeta för att skydda livsmedelssystemens hållbarhet för kommande generationer. Några av de 32 konkreta politiska rekommendationer som räknas upp där skulle kunna bidra till en mer hållbar livsmedelskedja till 2020.

Dessa omfattar:

- Hjälpa konsumenter att göra hållbara och hälsosamma livsstilsval.
- Främja en hälsosam kost och livsstil..
- Uppmuntra till en miljömässigt mer hållbar livsmedelskonsumtion.

³⁶ Se <http://livewellforlife.eu/value-your-food-conference> [Senast hämtad oktober 2014]

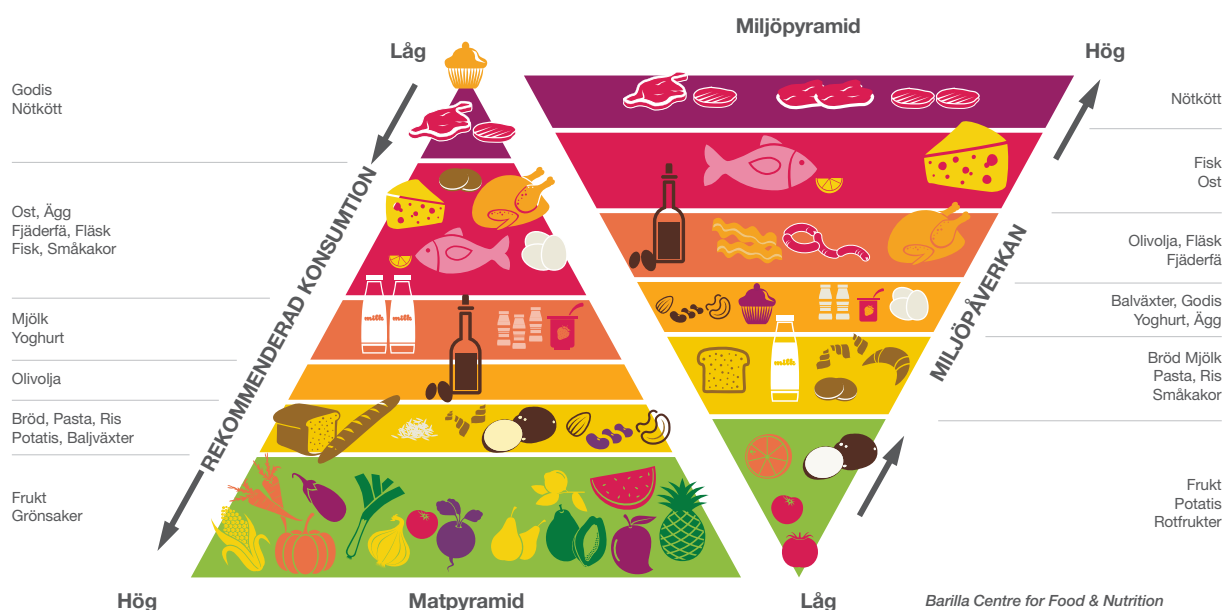
³⁷ Webbplatsen Eating better, <http://www.eating-better.org/about/local-and-community-supporters.html> [Senast hämtad oktober 2014]

³⁸ Centro de Investigaciones sociológicas, http://datos.cis.es/pdf/Es3024mar_A.pdf [senast hämtad oktober 2014].

³⁹ Stakeholder Dialogue Group on Food Sustainability, *Actions towards a more sustainable European Food chain*. Tillgänglig online på http://www.fooddrinkurope.eu/uploads/press-releases_documents/Declaration_Sustainability_of_Food_System.pdf [Senast hämtad oktober 2014].

3.1 HÅLLBAR MAT OCH KOSTHÅLLNING: EN VÄXANDE TREND

Dubbel Mat - Miljöpyramid

- WWF:s politiska kontor i Europa var den enda miljöorganisation (NGO) som deltog i intressenternas samtalsgrupp om hållbara livsmedel. Vi arbetade hårt för att se till att dessa frågor togs upp i deklARATIONEN.
- Barilla, som är en varm förespråkare av hållbar kost, arbetar genom sitt Barilla Center for Food & Nutrition för att "se till att de akuta livsmedels- och kostfrågorna prioriteras på dagordningen hos opinionsbildare och beslutsfattare världen över". Ett av centrets verktyg är den dubbla kost- och miljöeffektsmodellen "Double Food – Environment Pyramid", som används för att göra det lättare att ändra beteende och matval till något som är hälsosamt och miljömässigt hållbart⁴⁰. Pyramiden skapades genom att man studerade och mätte miljöpåverkan av de livsmedel som redan finns i traditionella matpyramider. De placerades sedan i en uppochnvänd pyramid där livsmedel på den lägsta nivån (i triangelns topp) har lägst miljöpåverkan. Genom att titta på de två pyramiderna bredvid varandra kan människor se att de livsmedel de uppmanas att äta mer av i allmänhet också är de som har lägst miljöpåverkan.
- I år meddelade IKEA att man under 2015 ska börja erbjuda mer koldioxidsnåla alternativ – kyckling och vegetariskt – vid sidan av sina vanliga köttbullar med fläsk- och nötkött. IKEA FOOD betjänar över 600 miljoner kunder i fler än 350 IKEA-butiker i 46 länder⁴¹. Man säger att övergången till koldioxidsnåla alternativ utgör en del av IKEA:s engagemang för att skapa en hållbar livsmedelskedja.⁴²
- Tillsammans med Stockholm Resilience Centre har den norska Stordalen Foundation startat ett årligt forum på hög nivå – EAT Stockholm Food Forum – för att försöka knyta ihop frågor om livsmedelssystem, hälsa och hållbarhet. Invigningen av EAT-forumet ägde rum i Stockholm i maj 2014 och samlade omkring 500 globala representanter från den akademiska världen, näringslivet, icke-statliga organisationer, FN-organ och välgörenhetsorganisationer. Syftet är att fortsätta samarbeta, kommunicera och forska kring hållbar och hälsosam kost.

⁴⁰ Barilla Center for Food and Nutrition, Double Pyramid 2012: enabling sustainable food choices. Tillgänglig online

Se <http://www.barillacfn.com/en/position-paper/buono-per-te-sostenibile-per-pianeta-modello-doppia-piramide/> [Senast hämtad oktober 2014]

⁴¹ IKEA:s webbplats, http://www.ikea.com/ms/en_GB/about-the-ikea-group/people-and-planet/energy-and-resources/ [Senast hämtad oktober 2014]

⁴² Ikea corporate news, IKEA meatballs and sustainability, http://www.ikea.com/us/en/about_ikea/newsitem/042214-meatballs-sustainability [Senast hämtad oktober 2014].

3.2 BÄTTRE KOSTHÅLLNING – MEDLEMSSTATERNAS ANSVAR MED STÖD FRÅN EU

Inom EU är det medlemsstaternas regeringar som har ansvaret för att informera om god kosthållning. Varje europeiskt land har nationella livsmedelsbaserade kostriktlinjer (Food-Based Dietary Guidelines, FBDG) som ger vägledning om vad som utgör en hälsosam kost i det landet, samt vanligtvis en uppsättning politiska verktyg till stöd för deras införande. Vart och ett av de tre länderna i LiveWell-projektet har en särskild nationell policy för att uppmuntra till mer hälsosamma kostvanor. Samtidigt tycks utgångspunkter, ambitionsnivåer, tillgängliga resurser och genomförande skilja sig mellan dem. Vi studerade kosten i Frankrike, Spanien och Sverige och fann att alla tre länderna går mot vad som kallas en västerländsk kosthållning med höga halter av salt, fett och socker.⁴³

EU-samarbete för att bekämpa fetma är en relativt ny företeelse. Europeiska kommissionen presenterade 2007 ett förslag – *A Strategy for Europe on Nutrition, Overweight and Obesity related health issues* – som var den första övergripande EU-strategin för att ge stöd åt åtgärder på lokal, regional, nationell och europeisk nivå för att minska de risker som hänger samman med dålig kost och begränsad fysisk träning. Förslaget ville också göra något åt ojämlikheter mellan medlemsstaterna.⁴⁴ Strategin omfattar olika sätt att få EU:s politik att fungera bättre, uppmuntrar till innovativa partnerskap, utmanar viktiga intressenter och gör upp planer för bättre övervakning och rapportering.

Den EU-lagstiftning som finns till stöd för strategins genomförande har till stor del begränsats till att tillhandahålla bättre information, till exempel 2006 års Nutrition and Health Claims Regulation samt den Food Information Regulation som antogs 2011. Den senare gör det obligatoriskt att märka produkter med energiinnehåll och mängden av sex viktiga näringsämnen, fastställer regler för läsbarheten och lämnar utrymme för ytterligare presentationssätt (till exempel färgkodade system) på frivillig grund så länge som vissa kriterier uppfylls. Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet (EFSA) har tagit fram EU-gemensamma kostreferensvärden, vilket har gett en övergripande standard för rekommenderade dagliga intag av viktiga näringsämnen som fetter och protein⁴⁵. Genomförandet av strategin finansieras delvis genom EU:s sponsorprogram, inklusive EU School Fruit Scheme.⁴⁶

Det europeiska samarbetet för att främja konsumtionen av mer miljövänlig mat är också ganska nytt. EU:s sjunde Environmental Action Programme, som är ett avtal mellan EU:s medlemsstater, kommissionen och parlamentet gällande EU:s miljöprioriteringar fram till 2020, konstaterar att ”strukturella förändringar i produktion, teknik och innovation, såväl som konsumtionsmönster och livsstilar, har minskat den totala miljöpåverkan av produktion och konsumtion, särskilt inom livsmedels-, bostads- och mobilitetssektorerna.” Det europeiska policyarbetet har hittills mest uppmuntrat konsumtionen av produkter med högre miljö- och produktionsstandarder, särskilt genom EU:s ekologiska regelverk och genom att tillhandahålla vägledning för miljöanpassad offentlig upphandling av livsmedel. På senare tid har kommissionen också ifrågasatt den miljömässiga hållbarheten hos kosthållningen i sin helhet, särskilt andelen animaliskt protein⁴⁷.

Det är också mycket viktigt att ta fram en harmoniserad metod för att mäta produkters miljöavtryck (PEF). Detta testas för närvarande på ett stort utbud av livsmedelsgrupper och bör kunna ge viktig information om vilka minimistandarder för hållbarhet det går att enas kring. Medan detta är avgörande för att miljöanpassa EU:s inre livsmedelsmarknad, skulle det inte göra mycket för att avhjälpa den befintliga och icke-hållbara balansen i kosthållningen. För att det ska ske måste de politiska grupper som är verksamma inom hälsa och hållbar livsmedelskonsumtion börja samarbeta bättre. Som nästa avsnitt visar har en del europeiska regeringar redan antagit denna utmaning.

⁴³ Van Dooren, C. & Kramer, G. 2012. Food patterns and dietary recommendations in Spain, France and Sweden. Voedingscentrum & Blonk Milieu Advies for LiveWell for LIFE / http://livewellforlife.eu/wp-content/uploads/2012/04/LW_A4-Food-Rept_Update_final.pdf

⁴⁴ European Commission, 2014. Strategy on nutrition, overweight and obesity-related health issues. Tillgänglig på: http://ec.europa.eu/health/nutrition_physical_activity/policy/strategy_en.htm [senast hämtad 10 oktober 2014].

⁴⁵ EFSA, 2014. Dietary reference values and dietary guidelines. Tillgänglig på <http://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/drv.htm> [hämtad 10 oktober 2014].

⁴⁶ European Commission, 2014. Implementation progress report of the Strategy for Europe on nutrition, overweight and obesity related health issues. Tillgänglig på http://ec.europa.eu/health/nutrition_physical_activity/policy/implementation_report_en.htm [senast hämtad 10 oktober 2014].

⁴⁷ European Commission, 2011. COM/2011/0571 final. Roadmap to a Resource Efficient Europe. / <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0571>

3.3 STATLIGA ÅTGÄRDER GÄLLANDE SAMSPELET MELLAN HÄLSOSAM OCH HÅLLBAR KOST

Vissa medlemsstater i EU har insett att det finns ett behov av integrerad vägledning om hälsosam och hållbar kost och håller på att ta fram rekommendationer för att informera beslutsfattare, företag och konsumenter. Här finns det stora skillnader mellan LiveWell for LIFE:s pilotländer.

Trots ett utmärkt samarbete mellan WWF och spanska hälsoorganisationer under framtagandet av LiveWell-tallrikarna har den finansiella och ekonomiska krisen inneburit att denna typ av samarbete inte varit etablerad på statlig nivå. Den spanska regeringen har svårt att upprätthålla de standarder som finns inom sjukvården, inklusive allmänhetens stöd för en hälsosam kost. Att då utvidga det befintliga politiska ramverket genom att också ta in miljöstandarder ligger långt ner i prioriteringen.

Frankrike har en av de mest utvecklade strategierna för hälsosam kosthållning. Kampanjen Manger Bouger och det bredare programmet för nationell hälsa och kost (PNNS) anses vara bästa praxis i Europa. Den franska staten finansierar också forskning som bidrar mycket till den globala kunskapsbasen om hållbara livsmedelssystem.⁴⁸ Undersökningar som utfördes av det nationella institutet för agronomisk forskning (L'Institut National de la Recherche Agronomique, INRA) gav viktiga empiriska bevis för att en mer hälsosam kost, trots de uppenbara gemensamma fördelarna, inte nödvändigtvis skulle innebära en mindre miljövänlig kost⁴⁹. Den franska regeringen arbetar också hårt för en hållbar livsmedelskonsumtion och vill hitta bättre sätt att berätta för människor om olika produkters miljöavtryck, inklusive livsmedel.⁵⁰

Men trots den senaste tidens ökade samarbete mellan policygrupper inom jordbruk, hållbar utveckling och sjukvård saknas fortfarande integrerade förhållningssätt till hälsosam och hållbar kost. Programmet för nationell näring (Programme National Alimentation, PNA) har försökt att kombinera hälsa, miljöpåverkan och problem inom jordbruket utan någon större framgång – förrän nu, då programmet reviderats och omfattar fler hållbarhetsfrågor. Hälsofrågor förblir dock åtskilda, vilket knappast gynnar samarbetet mellan departementen.

⁴⁸ Se till exempel INRA & CIRAD, 2011. *DuALine - Durabilité de l'alimentation face à de nouveaux enjeux* <http://www.cirad.fr/en/publications-resources/publishing/studies-and-documents/dualine>

⁴⁹ Vieux et al, 2013. High nutritional quality is not associated with low greenhouse gas emissions in self-selected diets of French adults. *The American Journal of Clinical Nutrition*. March 2013, 97, sid. 569-583 / <http://ajcn.nutrition.org/content/early/2013/01/30/ajcn.112.035105.abstract?sid=2aad825c-7b40-4a92-a198-2a6483ce1032>

⁵⁰ Ministère de l'Ecologie, du Développement durable et de l'Energie, 2014. *Display of the environmental footprint of products*: På: <http://www.developpement-durable.gouv.fr/Product-Environmental-Footprint.html> [senast hämtad 10 oktober 2014].

Erfarenheter av
bästa praxis i
utvecklingen
av integrerad
vägledning om
hälsosam och
hållbar kost

Storbritannien

Efter att inspirerats av slutsatserna i Foresights studie *The Future of Food and Farming*⁵¹ tog den brittiska regeringen med ett åtagande i sin vitbok om naturmiljö från 2011 att "föra samman staten, industrin och miljöorganisationerna för att enas om hur vi vill uppnå våra mål för en bättre miljö och ökad livsmedelsproduktion".

Detta manifesterades i Green Food Project, som förde samman en rad olika intressenter för att diskutera och komma överens om byggstenarna i en brittisk strategi för att uppnå de dubbla målen om produktivitet och ekologisk hållbarhet. Projektet kom fram till att det behövdes mer uppföljningsarbete för att göra debatten bredare och mer avancerad samt ett större fokus på kost och konsumtion i diskussionen om hela livsmedelssystemets hållbarhet.

Rekommendationerna från den uppföljande rådfrågningen i juli 2013 gav konkreta råd om hållbar kosthållning, konsumentbeteende samt principer för hållbar konsumtion och tillväxt. De omfattade också en högljudd uppmaning till ökat statligt ledarskap vad gäller hållbara livsmedelssystem, till exempel om "frågor som rör konsumtion (t.ex. hur målkonflikter hanteras), om integrering mellan de metoder som används av konsumtions- respektive produktionssidan och om officiell, opartisk rådgivning och märkning för kunder".⁵² Hittills har regeringen inte bemött rekommendationerna, och trots att intressenterna visat stor samarbetsvillighet det oklart hur man ska gå vidare.

⁵¹ Foresight, 2011. The Future of Food and Farming Final Project Report. The Government Office for Science, London. / <https://www.gov.uk/government/publications/future-of-food-and-farming>

⁵² Department for Environment, Food & Rural Affairs, 2013. Sustainable consumption report: Follow-up to the Green Food Project / <https://www.gov.uk/government/publications/sustainable-consumption-report-follow-up-to-the-green-food-project>

Sverige

*Erfarenheter av
bästa praxis i
utvecklingen
av integrerad
vägledning om
hälsosam och
hållbar kost*

Svenska livsmedelsverket (SLV) ger tillsammans med sina nordiska motsvarigheter ut evidensbaserade kostrekommendationer vart åttonde år.⁵³ De senaste är från 2014 och innehåller för första gången ett kapitel om miljöaspekterna av livsmedelskonsumtion. SLV håller för närvarande på att uppdatera de befintliga svenska kostrekommendationerna, inklusive miljöaspekterna, till början av 2015.

I juni 2014 lanserade SLV också sin första rekommendation om mängden kött i kosthållningen, utifrån ett hälsoperspektiv och med miljön i åtanke. I enlighet med World Cancer Research Fund slår den fast att svenskar inte bör äta mer än 500 g rött kött per vecka, inklusive bearbetade köttprodukter som korv.⁵⁴

Detta arbete har inte varit utan hinder. I 2008 publicerade SLV en rapport, *Towards Environmentally Sound Dietary Guidelines*, som en hjälp för att anpassa de svenska kostråden utifrån olika miljöaspekter⁵⁵. Rapporten togs fram i nära samarbete med Naturvårdsverket, som ser en mer hållbar livsmedelskonsumtion som avgörande för att uppnå minst fyra av myndighetens 16 centrala mål för 2016: minskad klimatpåverkan, en giftfri miljö, ett rikt odlingslandskap och ett rikt växt- och djurliv.

Eftersom rapporten hade betydelse för EU sändes den till Europeiska kommissionen för anmälan 2009, men kommissionen skickade negativ feedback till svenska regeringen eftersom rapporten innehöll flera rekommendationer att öka konsumtionen av svenska livsmedelsprodukter som frukt, rotfrukter, animaliska produkter och oljor. Trots att den svenska regeringen hade goda miljöskäl för dessa rekommendationer ansågs de stå i strid med den europeiska enhetsakten och orättvist gynna svenska bönder. Målkonflikterna orsakade en allvarlig försening i den svenska policyutvecklingen. För att undvika liknande förseningar i andra länder som vill uppdatera sina kostråd rekommenderar vi att kommissionen i framtiden ger mer proaktiv vägledning.

⁵³ Nordic Council of Ministers, 2014. Nordic Nutrition Recommendations 2012: Integrating nutrition and physical activity. Köpenhamn: Nordiskt ministerråd, <http://www.norden.org/en/theme/nordic-nutrition-recommendation>

⁵⁴ Darnerud, P. & Ilbäck, N., 2014. Colorectal cancer-incidence in relation to consumption of red and processed meat. Uppsala, National Food Agency Sweden (SLV) / http://www.slv.se/upload/dokument/rapporter/2014_livsmedelsverket_3_cancer_red_processed_meat.pdf

⁵⁵ Swedish National Food Agency, 2008. Towards Environmentally Sound Dietary Guidelines - Scientific Basis for Environmental Assessment of the Swedish National Food Agency's Dietary Guidelines / <http://www.slv.se/en-gb/Group1/Food-and-environment/Eco-smart-food-choices/>

Nederländerna

*Erfarenheter av
bästa praxis i
utvecklingen
av integrerad
vägledning om
hälsosam och
hållbar kost*

Fastän Nederländerna inte är ett av LiveWell:s pilotländer är det värt att nämna de framsteg som gjorts där beträffande integrerad statlig rådgivning om hälsosam och hållbar kost. Det holländska hälsorådet⁵⁶ gjorde 2009 en bedömning av de ekologiska konsekvenserna av landets kostrekommendationer.⁵⁷ De fann att en hälsosam kosthållning har mycket gemensamt med en ekologiskt ansvarsfull sådan, och att de i särklass största kombinerade hälso- och miljövinsterna uppnås genom att gå över till en mindre animaliskt och mer vegetabiliskt baserad kost. De holländska rekommendationerna att äta fisk två gånger i veckan ansågs vara den enda hälsorekommendationen som hade en betydande negativ miljöpåverkan, sett mot bakgrund av nuvarande fiskbestånd.

Som en del av en planerad revidering av de holländska kostråden håller Dutch Nutrition Centre på att förbereda en integrering av hälso- och miljöråden. Dessa kommer att presenteras i mitten av 2015.

En annan rekommendation var att prioritera analyser och åtgärder på europeisk och global nivå, eftersom den holländska livsmedelsproduktionen är starkt internationellt inriktad och åtgärder på denna nivå kan få störst effekt. Rådet rekommenderade att man söker ett brett europeiskt stöd för framtagandet av riktlinjer för en hälsosam och miljövänlig kosthållning. Det betyder också att holländska ansträngningar behövs inte bara på nationell utan även, och särskilt, på europeisk nivå för öka utbudet av ekologiskt kloka livsmedel. År 2011 svarade Dutch Environment Assessment Agency på uppmaningen med att publicera rapporten Protein Puzzle, som lyfte fram hälso- och miljöeffekterna av den rådande europeiska konsumtionen av kött, fisk och ägg.⁵⁸

⁵⁶ Hälsorådet är ett oberoende vetenskapligt rådgivande organ. Det är vår uppgift att förse regeringen och parlamentet med rådgivning inom området för folkhälsa och hälso-/vårdforskning.

⁵⁷ Health Council of the Netherlands, 2011. *Guidelines for a healthy diet: the ecological perspective*. The Hague: Health Council of the Netherlands, publication no. 2011/08E. ISBN 978-90-5549-845-1 / <http://www.gezondheidsraad.nl/en/publications/healthy-nutrition/guidelines-healthy-diet-ecological-perspective>

⁵⁸ Westhoek et al, 2011. *The protein puzzle. The consumption and production of meat, dairy and fish in the European Union*. / The Hague: Dutch Environmental Assessment Agency (PBL).

KAPITEL 4: HINDER OCH MÖJLIGHETER MED HÅLLBAR KOST – VAD KAN REGERINGARNA GÖRA?

KAPITEL 4: HINDER OCH MÖJLIGHETER MED HÅLLBAR KOST – VAD KAN REGERINGARNA GÖRA?

En viktig del av LiveWell for LIFE-projektet var att peka ut de viktigaste sociala och ekonomiska hindren för samt möjligheterna för med ett införande av en mer hälsosam och hållbar kosthållning i Europa. Det andra LiveWell-seminariet diskuterade en lång lista över viktiga hinder och möjligheter för de människor, företag och beslutsfattare som utgör vad vi kallar förändringens triangel. Tabell 1 ger en översikt av seminariet, som gav råd om de mest akuta utmaningarna i enlighet med LiveWell-tallrikens rekommendationer.

	Möjligheter	Hinder
Människor	Växande intresse för en hållbar kost	Begränsad kunskap och förvirring
	Modeller för hållbar kosthållning finns redan	Vanor
	Intresse för den egna hälsan	Upplevda kostnader
	Spara pengar	Kultur- och genusfrågor
		Tid och livsstil
		Tillgång
Politiska beslutsfattare	Politiska vinster (inklusive folkhälsa, klimatförändring, livsmedelssäkerhet och miljömål)	Fokusera på livsmedelsproduktionen, inte konsumtionen
	Göra det möjligt för intressenter att stödja strategin	Ekonomiskt klimat
		Institutionell kultur
		Ovilja att engagera sig i beteendeförändrande policyer
		Regeringar känsliga för påtryckningar från industrin
Näringslivet	Tillmötesgå samhällets förväntningar	Påverka konsumenter
	EU-politik	Leveranssidans utmaningar
	Konsumentval	Utmaningar för politiska ramverk
		Avsaknad av en officiell definition av en hållbar matsedel

Tabell 1

4.1 VIKTIGA MÖJLIGHETER MED EN HÅLLBAR KOSTHÅLLNING

En klar möjlighet är timing. LiveWell:s intressenter tror att det är rätt tid för förändring och hänvisar till ett snabbt växande intresse hos konsumenterna för bättre mat av en mängd olika skäl, särskilt hälsan.

Fastän miljöfrågor blir allt viktigare när det gäller maten är hälsa ändå ett starkare motiv för en långsiktig beteendeförändring. Den brittiska regeringens forskning om attityder och beteende kring hållbara livsmedel konstaterade att hälsa är den viktigaste faktorn för konsumenterna (81 procent) medan ekologisk hållbarhet var minst viktig (26 procent).⁵⁹ En studie på konsumenter i olika medlemsstater visade också att hälsa var viktigare än miljöfrågor i valet av mat. Fastän 32 procent sa att de skulle vilja köpa kött eller köttprodukter mer sällan var detta mer av hälsoskäl (54 procent) än omsorg om miljön (16 procent). Många proaktiva företag har gett sig in i den växande marknadsnischen för hälsosamma och hållbara livsmedel.

Men det handlar inte bara om hälsa: man kan se ett bredare mönster där en förändrad konsumtion är en fråga om identitet. Ett exempel är den senaste tidens populära rörelser för "långsam" och lokalproducerad mat. Nyligen utförd forskning tyder på att två viktiga värdesystem håller på att förändras, i första hand i riktning mot en mindre och bättre köttkonsumtion: rörelserna för ekologisk respektive gourmetmat. Människor som engagerar sig för gourmetmat värdesätter matens intensiva smakupplevelse och estetik samt de sociala relationer maten tillför samhället. Mat ska vara smakrik, äventyrlig och kulturellt rotad. Ekologisk⁶⁰ mat kännetecknas av ett etiskt perspektiv, och matens fysiska och moraliska äkthet värderas högt. Mat ska vara äkta, rättvisemärkt och ha ett minimalt miljöavtryck.⁶¹ Oavsett om de har ekonomiska eller miljömässiga grunder tyder de här förändrande värdesystemen kring mat på en affärsmöjlighet i att möta den växande aptiten för mer hållbar mat.

⁵⁹ Department for Environment, Food & Rural Affairs. 2011. Attitudes and Behaviours around Sustainable Food Purchasing. Defra, London, Storbritannien. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/100000/Attitudes_and_Behaviours_around_Sustainable_Food_Purchasing.pdf

⁶⁰ "Ekologisk" syftar här på en bred värdegrund kring mat, inte att förväxla med definitionen och principerna för den ekologiska jordbruksrörelsen.

⁶¹ Schössler & Hedlund-De Witt, 2012. Sustainable Protein Consumption and Cultural Innovation – What business, organisations, and governments can learn from sustainable food trends in Europe and the United States. Amsterdam, mars 2012, ISBN: 978-94-6190-884-1 / http://www.ivm.vu.nl/en/Images/Sustainable%20protein%20consumption%20and%20cultural%20innovation_tcm53-263438.pdf

4.2 VIKTIGA HINDER FÖR EN HÅLLBAR KOSTHÅLLNING

Trots konsumenternas ökade kunskap om goda kostvanor har LiveWell:s nätverk av europeiska livsmedelsintressenter betonat att det fortfarande finns en utbredd missuppfattning om miljövänlig kost runt om i Europa. Många människor inser helt enkelt inte att maten utgör en stor del av deras personliga ekologiska fotavtryck. Ny forskning antyder också att en mer hälsosam kost inte alltid leder till ett lägre koldioxidavtryck.⁶² Konsumenternas uppfattning om vad som utgör en hållbar kost är också motsägelsefull. Konsumentforskning i Storbritannien visar till exempel att människor tror att en minskad mängd livsmedelsförpackningar är den viktigaste aspekten av en miljövänlig livsmedelskonsumtion, medan en minskad köttkonsumtion anses hjälpa minst.⁶³ Trots tecken på att kunskapen om hållbara livsmedel växer inom EU⁶⁴ visade LiveWell-projektet att utbildning och ökad medvetenhet förblir stora utmaningar.

Ett annat hinder gäller hur information om ett livsmedels ekologiska hållbarhet presenteras. Människor som vill ha mer information hittar oftast en kakofoni av budskap, där några är ofullständiga, förvirrande eller till och med motstridiga. Konsumenternas förtroende för producenternas miljöanspråk är lågt och många känner inte igen de olika kvalitetsmärkningarna. Drygt en tredjedel av EU:s medborgare känner till Fairtrade-logotypen, en fjärdedel känner till EU:s logotyp för ekologiska produkter och endast en liten minoritet känner till logotyperna som symboliserar de tre delarna av EU:s program för skyddad geografisk beteckning (PGI). Igenkännandet av logotyperna varierar också mycket mellan medlemsstaterna.⁶⁵ Vi behöver därför effektivisera och förbättra kommunikationen om olika produkters miljöpåverkan.

Förutom att vara dåligt informerade är konsumenterna också vanemänniskor – även de som verkligen vill göra förändringar i sin kosthållning. Våra intressenter ser de här invanda mönstren som ett stort hinder. Det finns en bristande överensstämmelse mellan de informerade och motiverade konsumenterna och deras handlingar – den så kallade klyftan mellan kunskap och handling. Konsumenter som hävdar att de vill ta hänsyn till etik- och miljöfrågor när de väljer mat prioriterar ändå detta relativt lågt jämfört med till exempel pris, säkerhet, smak, kvalitet och nytta.^{66 67} LiveWell:s intressenter har betonat att matpriser utgör ett särskilt viktigt hinder. För närvarande återspeglar priserna på livsmedel inte dess faktiska kostnader. Vissa livsmedel har en större påverkan på näringsintaget och miljön, vilket borde återspeglas i priset. Mer positivt är att eftersom LiveWell-talrikarna visade att hållbar kost faktiskt kan spara pengar, kan prisfrågan visa sig vara en av de viktigaste möjligheterna för dess införande.

⁶² Se till exempel: Vieux et al, 2013. High nutritional quality is not associated with low greenhouse gas emissions in self-selected diets of French adults. *The American Journal of Clinical Nutrition*. Mars 2013, 97 (3) sid. 569-583

⁶³ Faber, J et al. 2012. Behavioural Climate Change Mitigation Options. CE Delft, Delft, Netherlands. http://ec.europa.eu/clima/policies/roadmap/docs/food_report_en.pdf.

⁶⁴ European Commission, 2013. *Flash Eurobarometer 367: Attitudes of Europeans towards building the single market for green products*. På sida 98 anger rapporten att 80 procent av européerna antyder att de är villiga att äta mindre, men bättre kött av miljöskäl/http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/flash_arch_374_361_en.htm#367

⁶⁵ European Commission. 2012. Europeans' Attitudes Towards Food Security, Food Quality and the Countryside. Special Eurobarometer 389. European Commission, Bryssel, Belgien. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_389_en.pdf

⁶⁶ Which? 2010. Making Sustainable Food Choices Easier. Which?, London, Storbritannien.

⁶⁷ Dutch Environment Assessment Agency (PBL), 2013. *De Macht van Het Menu* (Power of the Menu). Den Haag, 2013 / http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/PBL_2013_De_macht_van_het_menu_792.pdf

4.3 STÖDJANDE POLICYVERKTYG FÖR ATT FYLLA LUCKORNA

LiveWell-projektets arbete med hinder och möjligheter visade hur väl vi behöver ett förnyat politiskt fokus på konsumtionen om vi ska uppnå ett hållbart europeiskt livsmedelssystem som omfattar en hälsosam och balanserad kost. Grundat på det andra seminariet för LiveWell:s intressenter finns det sex viktiga lärdomar som beslutsfattare bör prioritera.

1. Dra nytta av den rådande drivkraften i samhället för mer hållbar mat och kosthållning.
2. Stöd en förbättrad kunskap om mat hos allmänheten, i synnerhet om matens miljöpåverkan.
3. Arbeta med beslutsfattare för att överbrygga klyftan mellan kunskap och handling. Dra bättre nytta av beteendevetenskaperna vid utformningen av policyer och kommunikationsstrategier.
4. Stöd de företag som redan ger stöd åt hållbar mat och kosthållning.
5. Se till att matpriserna återspeglar matens faktiska kostnad för samhället och miljön.
6. Kommunicera inte bara de enskilda produkternas potentiella kvalitet, utan också den hälsosamma och hållbara kostens potential att spara pengar.

Som vi beskrivit i kapitel 3 finns det redan ett brett utbud av lokala, nationella, regionala och europeiska politiska initiativ för att uppmuntra till en bättre livsmedelskonsumtion, men de flesta inriktar sig bara på hälsosam kost. Eftersom hållbar kost är en ny utmaning för större delen av EU undersökte vi de viktigaste byggstenarna i ett politiskt ramverk där de sex utmaningarna ovan kan drivas vidare. De här stödjande policyalternativen måste ligga till grund för mer specifika åtgärder, där tre har prioriterats av vårt nätverk för intressenter och presenteras i nästa kapitel.

Eftersom både felnäring och kosthållningens miljöavtryck har en europeisk dimension, och eftersom de flesta livsmedels- och jordbruksstrategier tas fram på EU-nivå, riktar vi i första hand dessa rekommendationer till EU:s beslutsfattare. Fyra övergripande punkter bör särskilt prioriteras.

1. Ta fram ett mer sammanhängande och integrerat politiskt ramverk.
2. Målsättning och datarapportering.
3. Utbyte av bästa praxis.
4. Ge stöd åt gemensamt prioriterad forskning.

4.3.1 TA FRAM ETT MER SAMMANHÄNGANDE OCH INTEGRERAT POLITISKT RAMVERK.

I mars 2014 organiserade en tvärpolitisk grupp av parlamentariker en konferens om hållbara livsmedel i Europaparlamentet. De ville få EU att ta fram en gemensam hållbar livsmedelspolitik för att koppla samman olika livsmedelspolicyer gällande hälsa, jordbruk och miljö.⁶⁸ I april utfärdade en grupp av de mest inflytelserika intressenterna i EU:s livsmedelskedja en deklaration om hållbara livsmedelssystem. I denna bad de EU att skapa en bättre sammanhållning mellan olika livsmedelsrelaterade politiska målsättningar och instrument bland EU:s intressentprogram och ta hänsyn till hållbarhetens tre grundvalar – från EU:s jordbruk och fiske, hälsa och konsumenter, till avfallshantering och energipolitik.⁶⁹ Vi tycker att detta visar att EU:s nuvarande fragmenterade politiska förhållningssätt till livsmedel inte fungerar.

Vår forskning inom LiveWell for LIFE-projektet konstaterade att man för att kunna driva på en övergång till en mer hållbar livsmedelsproduktion och konsumtion behöver åtgärder på flera fronter, med policyer som många olika delar av regeringen har ansvaret för. Fastän viss samverkan inom den bredare agendan för hållbar konsumtion och produktion (Sustainable Consumption and Production, SCP) redan har skett,⁶⁹ behöver vi arbeta fram ett mer integrerat förhållningssätt till livsmedel. Europeiska kommissionen skulle kunna bygga på sitt offentliga samråd om livsmedelssystemets hållbarhet⁷¹ för att ta fram ett mer sammanhängande politiskt ramverk samt skapa en strategi för hållbar mat och en åtgärdsplan med tydliga och mätbara målsättningar. Utöver specifika målsättningar för att mäta hållbarhetens framsteg inom livsmedelssystemet skulle bredare målsättningar också vara relevanta, till exempel de som främjar en minskning av den allmänna resursförbrukningen⁷² eller hejdar nettoförlusten av den biologiska mångfalden.⁷³

⁶⁸ European Parliament, 2014. European Parliament's Sustainable Food Conference video. Tillgänglig online på <http://www.europarl.europa.eu/ep-live/en/other-events/video?event=20140402-0900-SPECIAL-UNKN> [Senast hämtad oktober 2014]

⁶⁹ FoodDrinkEurope (2014): *Europe's food chain partners publish joint declaration on the sustainability of food systems* Tillgänglig på: <http://www.fooddrinkeurope.eu/S=0/news/position/europes-food-chain-partners-publish-joint-declaration-on-the-sustainability/>

⁷⁰ Särskilt genom EU:s åtgärdsplan för SCP från 2008 och Roadmap to a Resource Efficient Europe från 2011.

⁷¹ European Commission, 2014. *Sustainable food*. [online] Tillgänglig på: <http://ec.europa.eu/environment/eussd/food.htm> [Senast hämtad: 13 oktober 2014]

⁷² European Commission, 2011. COM(2011) 571: *Roadmap to a Resource Efficient Europe*. Föreslår en målsättning på en 20-procentig minskning i livsmedelskedjans resursinput till 2020. / http://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency/about/roadmap/index_en.htm

⁷³ European Commission, 2011. COM/2011/0244 final: *Our life insurance, our natural capital: an EU biodiversity strategy to 2020*. Den tredje målsättningen i EU:s strategi för biologisk mångfald fastslår att till 2020, ...få till stånd en mätbar förbättring(*) i bevarandestatusen för arter eller livsmiljöer som är beroende eller påverkas av jordbruk, och i tillhandahållandet av ekosystemtjänster i jämförelse med EU2010 Baseline, och på så sätt bidra till främjandet av en hållbar förvaltning.

4.3.2 MÅLSÄTTNING OCH DATARAPPORTERING

För att kontrollera att målsättningarna för hållbar livsmedelskonsumtion och -produktion fungerar blir det viktigt att säkerställa att de övervakas och utvärderas ordentligt. Medlemsstaterna kommer att behöva tillhandahålla grundinformation som ställs mot en lämplig uppsättning indikatorer. Rapporteringen behöver vara regelbunden, och mekanismer för detta samt den nödvändiga datahanteringen på EU-nivå behöver fastställas.

Det behöver inte nödvändigtvis innebära att man börjar från början med nya system. Vi skulle kunna få insikter redan nu genom att sammanställa och kommunicera trender i den befintliga rapporteringen om livsmedel, hälsa och miljö. Rapportering om strukturella, ekonomiska och finansiella åtgärder för att främja en mer hållbar mat och konsumtion skulle kunna göras till ett krav genom de europeiska och nationella planeringsterminerna, EU:s årliga cykel av ekonomisk politisk vägledning och övervakning.

4.3.3: UTBYTE AV BÄSTA PRAxis

EU skulle kunna hjälpa medlemsstaterna att utbyta information om de politiska verktyg som används för att främja mer hållbara matval. Det skulle också kunna utforska styrkorna och svagheter i olika förhållningssätt samt vilka hinder som finns för införandet och hur de kan övervinnas. Att utbyta kunskap och erfarenheter om EU, kanske genom ett regelbundet forum, skulle kunna uppmuntra mer kreativa och nytänkande förhållningssätt och hjälpa till att övervinna motståndet mot vissa av de mindre använda ekonomiska och finansiella politiska verktygen.

Europeiska kommissionen skulle kunna hjälpa till i utbytet av bästa praxis genom att ge medlemsstaterna vägledning kring de verktyg som finns och hur de kan användas samt skapa en samlingsplats med exempel online. Fastän sådana verktyg redan finns för miljöanpassad offentlig upphandling och i ökad utsträckning även för minskning av livsmedelsavfall, vore en specifik resurs för hållbar livsmedelskonsumtion till god hjälp.

En praktisk idé från LiveWell:s nätverk av europeiska livsmedelsintressenter är att utbyta olika sätt att ta fram integrerade kostråd om hälsa och ekologisk hållbarhet. Som vi konstaterat tidigare finns det goda exempel över hela Europa, men de är inte hopkopplade. Som den svenska fallstudien dessutom har påvisat behöver vi vägledning från kommissionen om förhållandet mellan hållbarhet och konkurrens. Europeiska kommissionen skulle kunna slå två flugor i en smäll genom att göra detta samtidigt som man klargör gränserna för konkurrenslagstiftningen.

4.3.4 GE STÖD ÅT GEMENSAMMA FORSKNINGS- OCH UTVECKLINGSMÖJLIGHETER

Det finns många informationsluckor inom utvecklingen av hållbar kost som för närvarande hindrar politiska framsteg. EU bör spela en aktiv roll för att fylla dessa luckor genom sina egna tjänster, till exempel sitt Joint Research Centre (ett gemensamt forskningscentrum), uppgifter från Eurostat eller utlysningar inom Horizon 2020.

Det här är en del av de områden som behöver uppmärksammas.

- Hitta kriterier eller principer för att slå fast vad som utgör hållbar mat. Stora ansträngningar görs med livscykelanalys, men detta är fortfarande svårt att tillämpa på mat. EU måste snabbt finna lösningar som kan tillämpas på kort till medellång sikt.
- Utforska fler av kosthållningens hållbarhetsaspekter, till exempel återplantering av skog, vatten och hantering av näringsämnen.
- Föra samman information om matens yttre hälso- och miljökostnader och ta med dem i en produkts totala pris.
- Ta reda på vilka data som behövs för att rapportera om de framsteg som görs i arbetet mot målen för hållbar livsmedelsproduktion och -konsumtion.
- Beställa granskningar och utvärderingar av befintliga policyalternativ i medlemsstaterna för att främja hållbara matval.
- Finansiera och forska i ny teknik för att hjälpa konsumenter att göra mer medvetna val när de handlar (till exempel genom bättre engagemang i EU:s digitala dagordning).
- Sammanställa och granska befintlig forskning om beteendeförändringar och livsmedel som en hjälp för att ta fram framtida strategier som utformas för att överkomma några av de nuvarande hindren för en hållbar kost.

**KAPITEL 5: SPECIFIKA
POLITISKA ÅTGÄRDER
SOM IDENTIFIERATS I
LIVEWELL FOR LIFE**

KAPITEL 5: SPECIFIKA POLITISKA ÅTGÄRDER SOM IDENTIFIERATS I LIVEWELL FOR LIFE

Intressenter vid LiveWell for LIFE:s tredje seminarium, som hölls i Bryssel i juni 2014 med titeln *Facilitating the adoption of Sustainable Diets in the EU*, ombads peka ut de EU-policyer och nationella initiativ de trodde skulle kunna genomföras redan idag, i enlighet med våra rekommendationer, och som skulle ha mest framgång med att övertyga människor i Europa att äta en hållbar kost.

Tre områden visade sig ha stor möjlighet till framgång genom sin potentiellt stora effekt, politiska godtagbarhet och kostnadseffektivitet. Det tre var utbildning, miljöanpassad offentlig upphandling och behovet av en gemensam livsmedels- och jordbrukspolitik. Vi har redan diskuterat en gemensam och integrerad livsmedelspolitik, och nu tittar vi närmare på utbildning och offentlig upphandling.

5.1 UTBILDNING

Majoriteten av medlemmarna i nätverket av europeiska livsmedelsintressenter ansåg att utbildning var den mest politiskt godtagbara åtgärden, med goda möjligheter att kunna upprepas och hög kostnadseffektivitet för långsiktig effekt.

Inom EU har utbildning för hållbar utveckling (Education for Sustainable Development, ESD) spelat en viktig roll för en bättre hållbarhet och har också fått erkännande för detta i det europeiska samarbetet för utbildning och praktik (European Cooperation in Education and Training, "ET 2020"⁷⁴) samt i Europa 2020-strategin för arbete och tillväxt (the Europe 2020 Strategy for jobs and growth⁷⁵).

Alla EU:s 28 medlemsstater har en skolmatpolicy, 15 med obligatorisk reglering och 15 med frivillig vägledning för skolmat⁷⁶. Forskning från IEEP har noterat att det är viktigt att konsumenterna förstår grundläggande hållbarhetsfrågor. Lagstiftningen om livsmedelsinformation förlitar sig redan på konsumentinformation – genom etiketter, reklam och marknadsföring – för att förmedla viktiga budskap till konsumenten. Ett av de här

⁷⁴ Rådets slutsatser 12 maj 2009 om ett strategiskt ramverk för europeiskt samarbete inom utbildning och praktik ('ET 2020'). Tillgänglig online på [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009XG0528\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009XG0528(01)&from=EN) [Senast hämtad oktober 2014]

⁷⁵ Rådets slutsatser om utbildning och hållbar utveckling, 3046th EDUCATION, YOUTH, CULTURE and SPORT Council meeting, Bryssel, 18 and 19 november 2010. Tillgänglig online på http://consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/117855.pdf [Senast hämtad oktober 2014]

⁷⁶ Stefan Storcksdieck genant Bonsmann, Therese Kardakis, Jan Wollgast, Michael Nelson, Sandra Caldeira; Mapping of National School Food Policies across the EU28 plus Norway and Switzerland, 2014. Tillgänglig online på <https://ec.europa.eu/jrc/sites/default/files/lbna26651enn.pdf> [Senast hämtad oktober 2014]

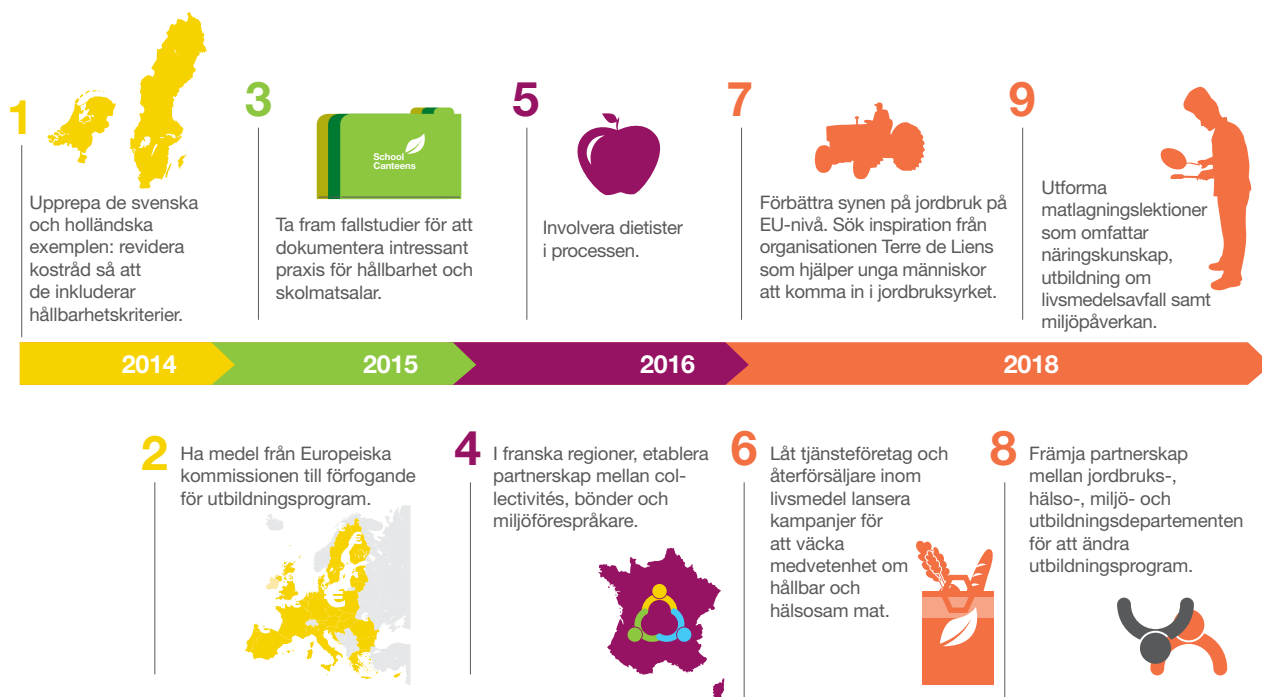
budskapen är produktens hållbarhet. Strategin är beroende av en uppfattning om att genomsnittskonsumenten är "välinformerad, observant och försiktig"⁷⁷, men denna juridiska definition anses nu i allmänhet vara en konstruktion.

Civic Consultings kostnads-nyttoanalys konstaterade också: "Utbildning inom kost, näring och miljö är viktiga politiska åtgärder för att främja införandet av hälsosam och hållbar kost och bör införlivas i en nationell utbildningsstrategi för hållbara livsmedel. Utbildningen bör i första hand riktas till elever på grundskolenivå, men i mindre utsträckning också på gymnasienivå. Den bör inte bara bestå av lektioner i klassrummet utan också innehålla praktiska utbildningsmetoder som besök på bondgårdar/livsmedelsfabriker, odling i skolträdgårdar samt kompletterande åtgärder, till exempel matlagingskurser, eftersom en kombination av åtgärder ökar den totala effektiviteten."

Rapporten konstaterar vidare: "Flera av de intressenter som intervjuades i pilotländerna (Frankrike, Spanien och Sverige) föreslog att relevanta utbildningsåtgärder i första hand bör inriktas på elever i grundskolan eftersom barn anses vara mest mottagliga för utbildning om mat"⁷⁸. Denna uppfattning bekräftas av vetenskaplig forskning, som har visat att sensoriska preferenser byggs upp under livets första år och därefter är svåra att ändra.⁷⁹ Genom att barnen lär sig och antar sunda vanor i unga år ökar dessutom chansen att vanorna behålls i vuxen ålder avsevärt.⁸⁰ Vidare betonade intressenterna också att utbildning om "mat, näring och miljö" i skolorna kanske inte bara har direkta fördelar för barn [...] utan även positiva, indirekta effekter på föräldrarnas konsumtionsmönster."

Under det tredje seminariet valde tre av de sju medlemsgrupperna i nätverket med europeiska livsmedelsintressenter att ta fram metoder med fokus på utbildning och drog mycket liknande slutsatser om behovet av att engagera aktörer inom hälsa, jordbruk och miljö på både EU- och nationell nivå. Här följer ett utdrag ur den metod som togs fram av den franska intressentgruppen:

Införandet av mat, kost och miljö i läroplanen är ett viktigt steg för att kunna få en bredare allmänhet att gå över till en hälsosam kosthållning.

Figur 2: Fransk metod för utbildning i hållbar livsmedelskonsumtion och -produktion.

⁷⁷ Eur-Lex, Case C-210/96 – Gut Springenheide. Tillgänglig online på <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61996CJ0210> [Senast hämtad oktober 2014]

⁷⁸ Dock betonades under intervjuerna i pilotländerna att utbildning om hållbar och hälsosam kosthållning också kunde inkluderas i läroplanen för elever på gymnasienivå. Den franska regeringen anser att det är väsentligt att se till att begreppet hållbar utveckling fördelas genom hela läroplanen, oavsett vilket program som följs av eleverna. French Government. 2013. La conférence environnementale, les 20 et 21 septembre 2013, Palais d'Iéna – Paris, Table ronde n°5, Éducation À l'environnement et au développement durable, Document de travail. Tillgänglig online på http://www.developpement-durable.gouv.fr/IMG/pdf/Conf_envi_2013_Fiche_Table-Ronde_No5.pdf [Senast hämtad oktober 2014]

⁷⁹ INRA, Les comportements alimentaires. Quels en sont les déterminants? Quelles actions, pour quels effets? 2010.

⁸⁰ European Commission, EU Action Plan on Childhood Obesity 2014-2020. Tillgänglig online på http://ec.europa.eu/health/nutrition_physical_activity/docs/childhoodobesity_actionplan_2014_2020_en.pdf [Senast hämtad oktober 2014]

5.2 MILJÖANPASSAD OFFENTLIG UPPHANDLING

Ett annat populärt val var att öka stödet för hållbar mat och kosthållning inom offentlig upphandling – ofta kallad miljöanpassad offentlig upphandling. Vi anser att regeringarna bör leva upp till sina egna standarder och tillhandahålla ett hälsosamt, hållbart och balanserat urval av mat för sin personal.

I Europa spenderar regeringarna cirka två biljoner euro årligen på upphandling, vilket motsvarar runt 17 procent av EU:s bruttonationalprodukt. Det är en betydande köpkraft som kan ge marknader starka incitament för att leverera mer hållbara produkter och tjänster. Det grundläggande konceptet för miljöanpassad offentlig upphandling är beroende av tydliga och ambitiösa miljökriterier som kan motiveras och kontrolleras för produkter, tjänster och arbeten, med en livscykelperspektiv och vetenskapliga bevis som grund.⁸¹

Trots att många medlemsstater har flera decenniers erfarenhet av miljöanpassad offentlig upphandling finns det flera hinder över hela Europa som begränsar dess fulla potential. Till att börja med saknas det politisk stöd på vissa livsmedelsrelaterade områden, där vissa offentliga organ inte har förstått syftet med miljöanpassad offentlig upphandling, särskilt inte när den leder till ökade kostnader. Det finns också ett behov av bättre vägledning för hur man verifierar miljöanpassade kriterier och ökar medvetenheten om miljöanpassade produkters fördelar. Slutligen finns det ett behov av juridisk vägledning för hur och var man integrerar miljökriterier i processen för offentlig upphandling samtidigt som man följer den europeiska lagstiftningen för offentlig upphandling.⁸³

⁸¹ European Commission, 2010. *Green Public Procurement*. European Union, 2010 / <http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/brochure.pdf>

⁸² European Commission, 2010. *Green Public Procurement*. European Union, 2010 / <http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/brochure.pdf>

⁸³ European Commission, 2013. *EU Green Public Procurement Policy* [presentation, online] Tillgänglig på: http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/26_11_2013/Organising%20GPP%20internally%20DG%20ENV.pdf [Hämtad 13 oktober 2014].

För att komma förbi dessa hinder publicerade Europeiska kommissionen 2008 ett meddelande om miljöanpassad offentlig upphandling som introducerade fyra frivilliga verktyg för att underlätta en miljöanpassad offentlig upphandling.

- Ett politiskt mål: 50 procent av anbudsprocesserna ska vara miljöanpassade till 2010.
- Gemensamma EU-kriterier för miljöanpassad offentlig upphandling av prioriterade produkter/tjänster.
- Juridisk/operativ vägledning i en uppsättning utbildningsverktyg.
- Nationella åtgärdsplaner för miljöanpassad offentlig upphandling.

Det finns stor variation i ambitionsnivåerna och genomförandet av de nationella åtgärdsplanerna. Vissa medlemsstater har fortfarande ingen plan, och andelen miljöanpassade produkter och tjänster varierar från 40–60 procent i de fyra bästa länderna, till mindre än 20 procent i tolv länder. De bästa aktörerna är Belgien, Danmark, Nederländerna, Sverige och Storbritannien – länder som har en lång tradition av miljöanpassad offentlig upphandling och har ställt upp mål, hårda eller mjuka skyldigheter samt utvecklat en institutionaliserad och förebyggande kapacitetsupbyggnad.⁸⁴

Svenska miljöstyrningsrådet, SEMCO, är den svenska regeringens expertorgan för hållbar upphandling. Det har tagit fram kriterier för hållbar upphandling av livsmedelskategorier som kött, grönsaker, spannmål och baljväxter, som är välkända och används i stor utsträckning i svenska kommuner. Rådet erbjuder också stöd till dessa kommuner och regioner.⁸⁵ Från 2014 kommer kriterierna och upphandlingsstödet att integreras i det svenska Konkurrensverket. Kriterierna anger baskrav, avancerade krav och spjutspetskrav och kan alla verifieras av interna och externa granskare.

Några exempel på styrkan i miljöanpassad offentlig upphandling

Danmark har en nationell ekologisk åtgärdsplan där man har satt det ambitiösa målet att alla offentliga matsalar ska upphandla 60 procent ekologisk mat till 2020.⁸⁶

2020

60 procent ekologisk

9 miljoner euro

Sedan 1997 har Malmö drastiskt ökat sitt inköp av ekologiska livsmedel. I slutet av 2012 spenderades cirka 40 procent av budgeten på ekologiska livsmedel; nu spenderas omkring 9 miljoner euro på ekologiska livsmedel varje år.⁸⁸

I Italien prioriteras inköp av ekologiska livsmedel i åtskilliga regionala skolmatsprogram. Under 2020 lagades cirka en miljon skolmåltider med ekologiska livsmedel, vilket svarade för omkring 40 procent av skolmatskonsumtionen.⁸⁷

40 procent

⁸⁴ European Commission, 2013. EU Green Public Procurement Policy [presentation, online] Tillgänglig på: http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/26_11_2013/Organising%20GPP%20internally%20DG%20ENV.pdf [Hämtad 13 oktober 2014].

⁸⁵ Swedish Environmental Management Council (SEMCO), 2014. SEMCO Procurement Criteria – Food. [online] Tillgänglig på: <http://www.msir.se/en/Home/Procurement/SEMCO-Procurement-criteria/Food/> [Hämtad 13 oktober 2014].

⁸⁶ ARC2020, 2012. "Action plan" to improve organic production in Denmark. [online] Tillgänglig på: <http://www.arc2020.eu/front/2012/06/%E2%80%9Daction-plan%E2%80%9D-to-improve-organic-production-in-denmark/> [Hämtad: 13 oktober 2014]

⁸⁷ Se Løes, A. et al., 2011. Innovative Public Organic food Procurement for Youth (iPOPY) - Final report. Tingvoll: Bioforsk Organic Food and Farming. Tillgänglig på https://djfextranet.agrsci.dk/sites/coreorganic_ipopy/public/Documents/iPOPY_final%20report.pdf

⁸⁸ http://www.foodlinkscommunity.net/fileadmin/documents_organicresearch/foodlinks/publications/Foodlinks_report_low.pdf

De gemensamma EU-kriterierna för miljöanpassad offentlig upphandling av livsmedel som publicerades 2008 skiljer mellan livsmedel och cateringtjänster. När det gäller livsmedel är det enda grundläggande kriteriet den andel livsmedel som produceras i enlighet med EU:s ekologiska lagstiftning, med extra poäng som fördelas utifrån förpackningens typ och återvinningsbarhet. För myndigheter som vill köpa de bästa miljöprodukterna som finns på marknaden har kommissionen infört ytterligare ett omfattande livsmedelsprogram. Detta har som ett huvudkriterium att en andel av de övriga produkterna kommer från integrerade produktionskällor. Extra poäng tilldelas för minskad förpackningsmängd, vattenbruk och marina livsmedel som uppfyller en trovärdig, certifierad standard samt andelen animaliska produkter som producerats under höga djurskyddsnormer i enlighet med nationella riktlinjer. Kriterierna för catering är liknande, men lägger till ett huvudkriterium om att en andel av produkterna ska vara i säsong samt ett omfattande kriterium för inköp av pappersprodukter.⁸⁹

De här kriterierna borde nu ses över utifrån dagens stora hållbarhetsutmaningar med till exempel icke-hållbar kost och livsmedelsavfall. Granskningen bör omfatta livsmedlens kvalitet, näringsmässiga aspekter och avfallsminimering. Vi behöver en översyn av Europeiska kommissionens riktlinjer för offentlig upphandling av livsmedel, och mot bakgrund av den stora mångfalden i genomförandet mellan EU:s medlemsstater och de små framstegen totalt sett behöver mer kraft läggas på att främja den miljöanpassade offentliga upphandlingen i hela EU. Detta skulle kunna göras genom att införa ett system för prestandamätning och ett incitamentprogram som belönar effektiv miljöanpassad offentlig upphandling. Att göra kriterierna för livsmedel och cateringtjänster obligatoriska eller sätta ett EU-omfattande mål skulle också hjälpa⁹⁰. Att lägga till en baslinje genom obligatoriska minimikriterier skulle också öka rättvisan i EU:s inre marknad, där livsmedelsproducenter och cateringföretag nu står inför en uppsättning dubbla standarder.

⁸⁹ European Commission, 2008. Sustainable food. [online] Tillgänglig, http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm [Hämtad: 13 oktober 2014]

⁹⁰ BIO Intelligence Service, 2012. *Policies to encourage sustainable consumption*, Slutrapport gjord för European Commission (DG ENV) http://ec.europa.eu/environment/eussd/pdf/report_22082012.pdf

SLUTLIGA REKOMMENDATIONER

Stora framsteg har gjorts, men det finns fortfarande arbete att göra för att förbättra folkhälsan, vårt ekologiska fotavtryck och motståndskraften hos våra livsmedelssystem. De som går i spetsen för förändring – det civila samhällets organisationer, företag och den akademiska världen – står inför systemiska hinder som de inte kan övervinna om ingen förändring sker i det styrande politiska ramverket.

Den brådskande karaktären hos de systemiska och globala utmaningar vi står inför, och de många värden som ligger till grund för livsmedelssystem, pekar på en ny roll för regeringarna. För närvarande saknar de flesta europeiska regeringar, inklusive EU, ett sammanhållet förhållningssätt till livsmedelspolitiken. Trots en mängd bevis och stöd från intressenter har vi ännu inte sett några konkreta åtgärder beträffande livsmedelskonsumtionen eller gått bortom rena informationsåtgärder för att påverka marknaderna.

I det här kapitlet redogör vi för åtta policyrekommendationer som baserats på LiveWell for LIFE-projektets erfarenheter och verkligen skulle ge stöd och uppmuntran åt en mer hälsosam och hållbar kosthållning, som verkligen skulle stödja och uppmuntra matsedlar.

1. Inför en politik för framtiden: I samråd med LiveWell for LIFE:s nätverk av europeiska livsmedelsintressenter identifierade vi tre policyalternativ som vi anser skulle få stort genomslag samt vara politiskt gångbara och kostnadseffektiva, och därför bör införas snabbt.

a) Revidera nationella kostrekommendationer så att de även omfattar mål för hållbarhet och begränsning av växthusgasutsläpp: Vi har visat att hälsosam och hållbar kost till stor del överlappar varandra. Samtidigt kan det också finnas tydliga målkonflikter – att uppmuntra människor att äta mer fisk kan vara skadligt för fiskbestånden medan att ersätta rött kött med större kvantiteter vitt kött inte främjar klimatet. De nationella regeringarna bör ta fram strategier för mer balanserade och integrerade kostrekommendationer för hälsosam och hållbar mat. Sådana strategier (där ett bra exempel finns i till exempel Nederländerna) skulle kunna vara till stor hjälp vid och utgöra en stabil grund för framtida initiativ för hållbar livsmedelskonsumtion.

b) Stärk den miljöanpassade offentliga upphandlingen: LiveWell:s nätverk av europeiska livsmedelsintressenter har rekommenderat att den miljöanpassade offentliga upphandlingen inom livsmedels- och restaurangbranschen ska förbättras och göras obligatorisk. Offentliga medel bör användas för att köpa in och servera hälsosam och hållbar mat. Genom sin upphandling utgör den europeiska offentliga sektorn en stark kraft i livsmedelskedjan och kan skapa nya marknader samt främja en ekonomi som lyfter fram kvalitet. Det finns många framgångsrika fallstudier i Europa – det som behövs nu är storskalig spridning. En grundlig översyn av EU:s riktlinjer för miljöanpassad offentlig upphandling bör prioriteras, där mer bindande minimikrav i miljöstandarder för offentlig livsmedelsupphandling är ett slutgiltigt mål.

c) Stöd utbildning inom hållbara livsmedel för alla: medlemmar i LiveWell:s nätverk för intressenter har flera gånger upplevt ett behov av att finna sätt att påminna människor om matens ursprung så att de kan göra klokare val. Regeringarna måste stödja en bättre utbildning inom hållbara livsmedel, så att aktiviteter som odling av mat, besök på bondgårdar och matlagningskurser finns tillgängliga i alla skolor och inte är beroende av lokala initiativ eller skolvavgifter. Riktlinjerna för skolmat på nationell och EU-nivå bör sträva efter att förse barn med hälsosamma och hållbara luncher, samtidigt som de lägger större fokus på utbildning för att uppmuntra hälsosamma matvanor, livsmedelsmångfald och miljömässig hållbarhet.

2. Uppgradera jordbruks- och näringspolitiken till en enhetlig livsmedelspolitik som sätter hållbarhet i centrum:

Miljömässiga, ekonomiska och sociala värderingar borde vara en viktigare del av produktionen och konsumtionen av livsmedel. Regeringarna bör samråda med en rad olika livsmedelsintressenter för att ta fram en gemensam långsiktig vision för vad som utgör ett hållbart livsmedelssystem, till exempel genom en bättre integration av livsmedelsrelaterade strategier (särskilt mellan jordbruk, miljö och hälsa) och ett förtydligande av hur befogenheterna är fördelade mellan EU-institutioner samt nationella och lokala myndigheter. Myndigheterna på alla nivåer måste se till att målen för folkhälsa, naturvård och livsmedelssystemens stabilitet uppfylls, samt ändra på den nuvarande situationen där produktions-, säkerhets- och frihandelsinriktade policyer dominerar.

3. Stärk det förebyggande arbetet mot kostrelaterade livsstilssjukdomar:

LiveWell-projektet har visat att hälsosam och hållbar kosthållning trots vissa skillnader kan samverka. Det vore därför bra för både folkhälsan och miljön att fortsätta med och stärka det befintliga förebyggande arbetet mot fetma och övervikt. Antalet politiska uttalanden är överväldigande, men den uppföljande lagstiftningen är minimal, inte minst på grund av effektiv lobbying från de som har intresse av att fördröja utvecklingen. Den offentliga finansieringen av åtgärder som förebygger fetma ligger för närvarande på en bråkdel av den som spenderas på behandling.

4. Utnyttja möjligheterna till ekonomisk styrning bättre:

LiveWell for LIFE:s nätverk för intressenter har betonat hur viktigt priset är när beslut ska fattas, vilket tyder på att man vid sidan av informationsåtgärder också måste lägga större vikt på ekonomiska policyer. Principerna att användaren och förorenaren betalar måste tillämpas bättre inom livsmedelspolitiken. Detta kan ske till exempel genom bättre prissättning av jordbrukets resurser, vilket skulle eliminera skadliga livsmedelsskatter och subventioner som gynnar ohälsosam och icke-hållbar livsmedelskonsumtion, eller genom att avgiftsbelägga marknadsföring av ohälsosamma och icke-hållbara livsmedelsprodukter. Sådana politiska åtgärder bör dock användas med försiktighet för att undvika oönskade sideeffekter. Livsmedelsproduktionens och -konsumtionens kostnad för hälsa och miljö bör avspeglas i den makroekonomiska styrningen, till exempel genom den europeiska planeringsterminen, EU:s årliga cykel för samordning av den ekonomiska politiken.

5. Konkurrenspolitiken bör inte överskugga hållbarhetsmålen:

Den nuvarande implementeringen av EU:s konkurrensregler försvårar faktiskt progressiva medlemsländers och företags utveckling mot en mer hållbar konsumtion och produktion av livsmedel. Europeiska kommissionen och medlemsstaterna borde försöka enas om hur EU:s konkurrenspolitik ska kunna erbjuda en rättvis marknadsmiljö och samtidigt ge långsiktiga ramverk för minimistandarder samt stimulera föregångsarbete inom hälsa och miljö. Konkurrensreglerna får inte övertrumfa hållbarheten för hela livsmedelskedjan.

6. Sök lokala-globala synergieffekter:

Att uppnå en hållbar livsmedelskonsumtion som också förbättrar människors näringsstatus och bekämpar klimatförändringarna är en global utmaning. Man bör göra en bedömning av hur möjligt det är att upprepa framgångsrika initiativ utanför Europa. Samtidigt fattas fortfarande de flesta beslut om livsmedelsproduktion och konsumtion lokalt, och genom LiveWell for LIFE har vi sett hur lokala myndigheter visar stor energi och gärna vill agera. EU:s medlemsstater måste ta till vara på den här energin och se till att den riktas mot de internationella mål som finns för utveckling, hälsa, näringsstatus och ekologisk hållbarhet.

7. Gör den politiska miljön mer stödjande och bättre sammanhållen:

Regeringarna bör vidta politiska åtgärder för att ge stöd åt alla intressenters välgrundade arbete för och övervakning av de framsteg som görs på området. Europeiska kommissionen bör utnyttja sina befintliga plattformar för att låta medlemsstater och andra intressenter delge varandra bästa praxis. De indikatorer som redan finns kan ge bättre insikter om huruvida kosthållningen faktiskt håller på att förändras i en mer hälsosam och hållbar riktning eller ej. Målarbetet bör inriktas på fokus och effektivitet i de gemensamma målsättningarna. Forskningsmedel bör riktas strategiskt för att till exempel främja en lägre och bättre proteinkonsumtion i Europa.

8. Kräv att livsmedelsindustrin tar sitt ansvar: Livsmedelsindustrin kan vara en viktig partner i arbetet med att uppmuntra till en mer hälsosam och hållbar kosthållning. De frivilliga åtaganden som görs bör bygga på realistiska mål. Om dessa inte uppfylls, måste regeringarna vara beredda att införa reglering. Våra intressenter berättade att ett stort antal företag vill ha större säkerhet i regleringen av hållbara livsmedel, inklusive hållbar kost.⁹¹ De olika aktörerna inom livsmedelskedjan bör tillsammans med regeringarna och EU ta fram åtgärdsplaner för hållbar kosthållning och regelbundet utvärdera de framsteg som görs.

**SIST MEN INTE MINST MÅSTE
VAR OCH EN AV OSS HELA
TIDEN FÖRBÄTTRA VÅRA
EGNA MATVAL OCH HJÄLPA
ANDRA ATT GÖRA SAMMA
SAK. LIVEWELL-PROJEKTET
HAR VISAT ATT ETT POSITIVT
OCH INKLUDERANDE
FÖRHÅLLNINGSSÄTT KAN
GÖRA DETTA LÄTTARE
ÄN MAN TROR. DET SOM
NU BEHÖVS ÄR DEN
POLITISKA VILJAN ATT GÖRA
SYSTEMFÖRÄNDRINGAR FÖR
ATT SE TILL ATT HÅLLBAR
KOSTHÅLLNING KAN INFÖRAS
PÅ BRED FRONT.**

⁹¹ För två goda exempel, se arbetet om mat av World Business Council on Sustainable Development (WBCSD) som presenterades av WBCSD:s president Peter Bakker vid 2013 Stockholm Food Forum (EAT): <http://www.eatforum.org/eat-talk/961/> Se även den nyligen gjorda deklARATIONEN från intressenter från den europeiska livsmedelskedjan, 'Actions towards a more sustainable European food chain' <http://www.fooddrinkurope.eu/news/position/europes-food-chain-partners-publish-joint-declaration-on-the-sustainability/>

BILAGA 1

SAMMANFATTNING AV

POLICYREKOMMENDATIONER SOM

UPPMUNTRAR TILL MER HÅLLBARA MATVAL

I juli 2013 presenterade institutet för europeisk miljöpolitik (Institute for European Environmental Policy, IEEP) och Bxl-lag resultaten av en studie som identifierar de viktigaste policyalternativen inom EU som uppmuntrar till mer hälsosam och hållbar kosthållning. Rapporten är en kombination av skrivbordsstudier, djupintervjuer med experter och ett seminarium med ett antal utvalda nyckelintressenter. Slutrapporten utforskar 13 politiska områden och omfattar metoder för att stödja mer välgrundade beslut samt hur man kan påverka den omgivande marknaden. I rapporten beskrivs också vilka policyverktyg som behövs till stöd för alla beslut.

Tabellen nedan visar 21 policyrekommendationer, inklusive deras juridiska konsekvenser och ansvariga direktorat under den Europeiska kommissionen.

Policyområde	Policyrekommendation
Reklamkampanjer och en ökning av allmänhetens medvetenhet	Som ett stöd och försvar för alla andra policyrekommendationer skulle informationsverktyg kunna tas fram för att sprida kunskap om matens klimatpåverkan: - Köttfria dagar/veckor kan införas i EU-institutionernas matsalar för att visa den intensiva köttproduktionens miljökostnad. - Öka medvetenheten om hållbar fisk inom EU. DG Mare skulle kunna utveckla en webbplats och mobil app som lättillgänglig informationskälla för konsumenter som vill veta den ekologiska hållbarheten hos olika typer av fisk, beroende på fångstplats och de fiskemetoder som används. Mer djupgående detaljer skulle kunna omfatta kraven för olika certifieringsetiketter, vilka fiskerier som är stängda vid varje given tidpunkt; olika fiskemetoders hållbarhet, och mer om vilka metoder som är lagliga och olagliga. - Marknadsföringsåtgärder från den europeiska havs- och fiskerifonden (European Maritime and Fisheries Fund, EMFF): för att ge bättre vägledning till medlemsstaterna om hur man använder dessa åtgärder samt uppmuntra användningen av medel för att främja hållbart fiske och ett bredare utbud av fisk, inklusive mindre välbekanta arter.
Ekologiskt fotavtryck	Stöd kommissionens förslag att utveckla en inre marknad för gröna produkter (COM (2013) 196), produkters miljöpåverkan (PEF) och tillhörande kategoriregler för livsmedel (PEFCR).

Policyområde	Policyrekommendation
Miljöanpassad offentlig upphandling	För att uppmuntra en utveckling mot mer hållbar kost genom miljöanpassad offentlig upphandling kan ändringar göras inom tre huvudområden: • Ändra de huvudkriterier och omfattande kriterier som utgör grund för bedömningen av miljöanpassad offentlig upphandling, så att de omfattar en bredare uppsättning kriterier som också avspeglar hållbarhet. • Ändra den vägledande dokumentationen för att underlätta genomförandet av miljöanpassad offentlig upphandling samt utbildningshjälpmedlen så att de omfattar mer hänvisning till positiva naturvårdsaktiviteter från bönder och skogsbrukare i EU. • Förankra genomförandet av miljöanpassad offentlig upphandling i den centrala driften av de viktigaste EU-institutionerna för att visa ledarskap och engagemang inom detta område samt demonstrera den miljöanpassade offentliga upphandlingens effektivitet.
Prissättning på vatten	Fortsätt med beivrande åtgärder för att garantera efterlevnad av artikel 9 i ramdirektivet för vatten. Genomdriv förhandsvillkoren gällande vattenprissättning för den europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU) och strukturfonderna, så att finansiering inte ges om de rätta åtgärderna för prissättning av vatten inte är på plats. Stöd kommissionens insatser för att förbättra metoderna för ett fullgott kostnadstäckningsprogram som även omfattar miljökostnaderna.
Utbildning	Ta fram och genomför en plan för lektioner om mat, kost och miljö som en del av skolans läroplan, inklusive mer praktiska och dynamiska pedagogiska metoder, till exempel att utforma aktiva lantgårdar eller trädgårdar för att lära barn om biologisk mångfald och hälsosam mat. Förbättra hållbarhetsdimensionen i programmet för frukt i skolan: • Inkludera hälso- och hållbarhetskriterier i reglerna för hur medlemsländerna köper in frukt och vilka typer av produkter som är berättigade till stöd. • Ge vägledning om hur hälsa och hållbarhet kan läggas till andra åtgärder för att göra systemen framgångsrika.
Direktförsäljning (lokal) från bondgård	Se till att hållbarhet ingår i kriterierna för den föreslagna nya valfria kvalitetstermen "produkt från min gård", så producentförsäljning (s.k. farmgate sales) kan visa hur lokal försäljning och korta livsmedelskedjor minskar matens koldioxidavtryck.
Framtagande av certifieringsprogram för hållbarhet	EU bör fortsätta att aktivt stödja industrin och intressentledda initiativ för att ta fram hållbara system för certifiering av produkter med hög miljöpåverkan, som de som redan är på gång (till exempel Roundtable for Sustainable Palm Oil, Roundtable on Sustainable Soy och Global Roundtable for Sustainable Beef).

Policyområde	Policyrekommendation
Den gemensamma jordbrukspolitiken (CAP)	Se till att tillämpningsföreskrifterna och delegerade akter utformas på ett sådant sätt att man säkerställer hållbara resultat säkerställs, med skyddsanordningar på plats för att undvika miljöfarliga verksamheter. De bör uppmuntra medlemsstaterna att: • Använda möjligheten att överföra medel från pelare 1 till pelare 2. • Motverka överföringar av medel från pelare 2 till pelare 1. • Påverka utformningen och genomförandet av finansiering från pelare 2 för att stödja hållbar produktion samt anpassa marknadsföring och informationsverksamhet mot hållbarhet. Användningen av den s.k. "Leader"-metoden (länkar mellan landsbygdsekonomi och utvecklingsåtgärder) bör främjas för att utveckla samhällsbaserade, hållbara och hälsosamma mat- och kostaktiviteter. • Säkerställ att överensstämmelse åt båda hållen, miljöanpassning i pelare 1 samt pelare 2 genomförs sammanhängande och effektivt.
Den gemensamma fiskepolitiken	Skriv utkast till genomförandeförordningar och delegerade akter för att säkerställa hållbara resultat. Inkludera skyddsanordningar för att undvika miljöskadlig verksamheter eller resultat. De bör uppmuntra medlemsstaterna att: • Fastställa totala tillåtna fångstmängder på nivåer som producerar fiskbestånd på nivåer över maximal hållbar avkastning och vid bristfälliga uppgifter följa försiktighetsprincipen för att fastställa utnyttjandegraderna. • Införa förbud mot utkast medan de gör sitt yttersta för att minska oönskade fångster, prioriterar selektiva fiskemetoder, och fördelar kvoter som återspeglar den förväntade fångstsammansättningen av arter i fisket. Påverka utformningen och genomförandet av den europeiska havs- och fiskerifonden (EHFF) för att stödja hållbar produktion, samt användningen av åtgärder för marknadsföring av produkter eller andra typer av informationsåtgärder som fokuserar på hållbarhet och på att främja samhällsbaserade verksamheter i förhållande till hållbar och hälsosam mat och kosthållning.
Märkning av rekommenderade portionsstorlekar	Granska Dir. 76/211/EEC, Dir. 2007/45/EC och Dir. 2009/34/EC i syfte att ta fram kriterier för fastställande av portionsstorlekar. Slå fast ytterligare uppgifter för vissa typer av livsmedel (Art. 10 i Reg. 1169/2011) genom att lägga till en kategori 7 till bilaga III till Reg. 1169/2011 genom en delegerad akt. Detta är ett helt nytt förslag, som kräver politisk drivkraft, konsekvensbedömning och arbetsam lagstiftning (om en delegerad akt inte är tillgänglig).

Policyområde	Policyrekommendation
Livsmedelsskatter (punktskatter – konsumentsskatter)	Europeiska kommissionen bör aktivt stödja utvecklingen av livsmedelsskatter på icke-hållbara och ohälsosamma livsmedel, till exempel genom relevanta uttalanden i den europeiska terminen. Den skulle också kunna marknadsföra fördelarna med att belåna intäkterna för att främja hälsosamma och hållbara matvanor. Detta kunde ske genom att finansiera aktiviteter som höjer folks kunskap, hälsokampanjer, friskvårdsaktiviteter etc. Europeiska kommissionen kunde också överväga värdet av att införa ett EU-omfattande krav på beskattning av icke-hållbara och ohälsosamma livsmedel, eller komponenter av livsmedel, så länge som artikel 113 i TFEU tillåter det. Den skulle också kunna stödja forskning för att utveckla en kraftfull metod för att tillämpa en koldioxidskatt på olika typer av livsmedel, särskilt kött.
Minskad moms (livsmedel/insatser/vatten)	Använd minskad moms för hållbara livsmedel som ett verktyg för att inköp av hälsosam och hållbar mat ska förbli ekonomiskt överkomliga för alla européer, inklusive de nödställda. Fasa ut minskad moms för vattenförsörjning och -distribution (denna åtgärd gäller inte dricksvatten för hushåll). Fasa ut minskad moms för kemiska gödningsmedel och bekämpningsmedel. Behåll dem för icke-kemiska eller biologiska gödningsmedel och bekämpningsmedel.
TV-reklam	Ändra befintliga begränsningar för reklam för livsmedel och drycker i barnprogram och inkludera kriterier som hindrar reklam för icke-hållbara livsmedelsval eller livsstilar för barn och andra utsatta konsumenter.
Miljöanspråk på livsmedel	Fastställ kriterier för grundade miljöanspråk på livsmedel och definiera hållbar kost i en ändrad version av Europeiska kommissionens 2009 UCP-riktlinjer. Dessa är för närvarande under omarbetning, i avvaktan på ett nytt ämne för riktlinjer.
Medel för främjandet av EU:s jordbruksprodukter (CAP:s marknadsåtgärder)	Utöva påtryckning för att integrera hållbarhets- och hälsokriterier i godkännandeprocessen för ansökningar om finansiering från medlemsländerna, för att stoppa finansieringen av produkter som inte är hållbara och uppmuntra ett ökat fokus på de som är hållbara.
Prisövervakning av hållbara livsmedel	Förläng mandatet för European Food Prices Monitoring Tool, ett verktyg för övervakning av europeiska livsmedelspriser som samlar in uppgifter om detaljhandelspriserna på hållbara och icke-hållbara livsmedel.

Policyområde	Policyrekommendation
Icke-finansiell rapportering	Se till att den icke-finansiella information som ges ut av företagen enligt de nya reglerna görs tillgänglig för allmänheten på ett lättillgängligt och lättsmält sätt. EU-medborgarna bör lätt kunna hitta informationen och uppgifter bör kategoriseras, till exempel enligt sektor, för att möjliggöra meningsfull analys. Ta fram miljökriterier och -indikatorer som företagen måste rapportera, till exempel koldioxidavtryck. Företagen måste ge information om hur de planerar att gradvis förbättra sin prestation.
Nya livsmedel	Använd den föreslagna granskningen av förordningen om nya livsmedel (Novel Food Regulation), särskilt i syfte att främja växtbaserade livsmedel och insekter som koldioxidsnåla proteinkällor.
Livsmedelsmärkning	Låt EU:s miljömärke Ecolabel även omfatta mat när kriterier väl har fastställts för att identifiera hållbara och koldioxidsnåla livsmedel. Två alternativ för att uppnå detta kan övervägas: 1. Identifiera kriterier för att bedöma alla de certifieringssystem som är verksamma i de 28 medlemsländerna och gör en slutlista med de som skulle kunna tilldelas miljömärket Ecolabel. 2. Använd arbetet med produkters miljöavtryck (Product Environmental Footprint, PEF) i relation till mat för att avgöra vilka livsmedel är tillräckligt miljövänliga för att tilldelas märket Ecolabel.
	Enligt förordning 1151/2012 om kvalitetsprogram för jordbruksprodukter och livsmedel: 1. Utveckla några kriterier för att säkerställa att alla kvalitetsmärkningsprogram också måste uppfylla en rad kriterier för hållbarhet. 2. Förse miljövänliga jordbrukssystem med någon form av identifiering genom denna reglering, till exempel jordbrukssystem med högt naturvärde som nämns i kommissionens meddelande från 2009 om jordbruksprodukters kvalitetspolicy (COM(2009)234).
Restriktioner för internationell handel	Använd resultaten av pågående forskning för att hitta sätt att använda handelspolitiken för att begränsa produkter med hög miljöpåverkan på EU-marknaden, särskilt de som har producerats genom förstörelse av förstörelsen av naturliga livsmiljöer.
Priskontroll	Medlemsstaterna kan uppmuntras att sätta pristak, minimipriser eller priströsklar för vissa produkter så länge de inte diskriminerar varor som importeras från andra medlemsstater. Detta antyder en massiv inblandning i hur priserna fastställs. En sådan åtgärd inkräktar på de grundläggande marknadsbestämmelserna och kommer om den genomförs att ifrågasättas inom medlemsstaternas rättsväsende, och så småningom även av Europeiska unionens domstol, vilket redan varit fallet i Skottland gällande alkohol.

REFERENCES

ARC2020. (2012) "Action plan" to improve organic production in Denmark. [Online], Available at: <http://www.arc2020.eu/front/2012/06/%E2%80%9Daction-plan%E2%80%9D-to-improve-organic-production-in-denmark/> (Accessed: 13 October 2014).

Barilla Center for Food and Nutrition. (2012) Double Pyramid 2012: enabling sustainable food choices [Online], Parma, Italy, BCFN, Available at: <http://www.barillacfn.com/en/position-paper/buono-per-te-sostenibile-per-pianeta-modello-doppia-piramide/> (Accessed 01 October 2014).

Barilla Centre for Food & Nutrition. (2012) Eating in 2030: trends and perspectives [Online], Parma, Italy, BCFN, Available at <http://www.barillacfn.com/en/position-paper/eating-in-2030-trends-perspectives> (Accessed 15 October 2014).

Centro de Investigaciones Sociológicas. (2014). Barómetro de mayo 2014. Avance de resultados, Estudio nº 3024, mayo 2014 [Online], Madrid, Spain, Available at: http://datos.cis.es/pdf/Es3024mar_A.pdf (Accessed 1 October 2014).

EUR-Lex. (2009) Council conclusions of 12 May 2009 on a strategic framework for European cooperation in education and training ('ET 2020') [Online], Official Journal of the European Union, no.2009/C 119/02, Brussels, Belgium, Available at: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009XG0528\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009XG0528(01)&from=EN) (Accessed 16 October 2014).

Council of the European Union. (2010) Council conclusions on education for sustainable development, 3046th EDUCATION, YOUTH, CULTURE and SPORT Council meeting, Brussels, 18 and 19 November 2010 [Online], Brussels, Belgium, Council of the European Union, Available at: http://consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/117855.pdf (Accessed 16 October 2014).

Darnerud, P. and Ilbäck, N. (2014) Colorectal cancer-incidence in relation to consumption of red and processed meat [Online], Uppsala, Sweden, National Food Agency Sweden, Available at: http://www.slv.se/upload/dokument/rapporter/2014_livsmedelsverket_3_cancer_red_processed_meat.pdf (Accessed 5 November 2014).

Department for Environment, Food & Rural Affairs. (2011) Attitudes and Behaviours around Sustainable Food Purchasing [Online], London, UK, Department for Environment, Food & Rural Affairs, SERP 1011/10, Available at: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/137733/defra-stats-foodfarm-food-attitudes-report-110406-mainreport.pdf (Accessed 20 October 2014).

Department for Environment, Food & Rural Affairs. (2013) Sustainable consumption report: Follow-up to the Green Food Project [Online], London, UK, Department for Environment, Food & Rural Affairs, Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/sustainable-consumption-report-follow-up-to-the-green-food-project> (Accessed 20 October 2014).

Dutch Environment Assessment Agency. (2013) De Macht van Het Menu [Online], The Hague, the Netherlands, Dutch Environment Assessment Agency, Available at: http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/PBL_2013_De_macht_van_het_menu_792.pdf (Accessed on 19 October 2014).

Eating Better (2014) Local and community supporting organisations [Online], Available at <http://www.eating-better.org/about/local-and-community-supporters.html> (Accessed on 23 October 2014).

European Food Safety Authority. (2014) Dietary reference values and dietary guidelines [Online], Available at: <http://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/drv.htm> (Accessed on 20 October 2014).

European Commission. (2008) EU GPP Criteria. [Online], Brussels, Belgium, European Commission, Available at: http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm (Accessed: 13 October 2014).

European Commission. (2011) Buying Green! A handbook on Green Public Procurement 2nd edition [Online], Luxembourg, Publications Office of the European Union, Available at: http://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm (Accessed 13 October 2014).

European Commission. (2011) COM/2011/0571 final. Roadmap to a Resource Efficient Europe [Online], Brussels, Belgium, European Commission, Available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0571> (Accessed 14 October 2014).

European Commission. (2011) COM(2011) 571 Roadmap to a Resource Efficient Europe [Online], Brussels, Belgium, European Commission, Available at: http://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency/about/roadmap/index_en.htm (Accessed 14 October 2014).

European Commission. (2011) COM/2011/0244 final: Our life insurance, our natural capital: an EU biodiversity strategy to 2020 [Online], Brussels, Belgium, European Commission, Available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0244> (Accessed 15 October 2014).

European Commission. (2012) Special Eurobarometer 389, Europeans' Attitudes Towards Food Security, Food Quality and the Countryside [Online], Brussels, Belgium, European Commission, Available at http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_389_en.pdf (Accessed 17 October 2014).

European Commission. (2012) Roadmap for moving to a low-carbon economy in 2050 [Online], Brussels, Belgium, EC, Available at: http://ec.europa.eu/clima/policies/roadmap/studies_en.htm (Accessed 21 October 2014).

European Commission (2013) Flash Eurobarometer 367, Attitudes of Europeans towards building the single market for green products [Online], Brussels, Belgium, European Commission, Available at: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_367_en.pdf (Accessed on 23 October 2014).

European Commission. (2014) Sustainable food [Online], Available at: <http://ec.europa.eu/environment/eussd/food.htm> (Accessed 13 October 2014).

European Commission. (2014) Strategy on nutrition, overweight and obesity-related health issues. [Online], Brussels, Belgium, European Commission, Available at: http://ec.europa.eu/health/nutrition_physical_activity/policy/strategy_en.htm (Accessed 10 October 2014).

European Commission. (2014) Implementation progress report of the Strategy for Europe on nutrition, overweight and obesity related health issues [Online], Brussels, Belgium, European Commission, Available at: http://ec.europa.eu/health/nutrition_physical_activity/policy/implementation_report_en.htm (Accessed 10 October 2014).

European Commission. (2014) Food Quality Certification Schemes [Online], Brussels, Belgium, European Commission, Available at http://ec.europa.eu/agriculture/quality/certification/index_en.htm (Accessed 25 October 2014).

European Commission. (2014) EU Action Plan on Childhood Obesity 2014-2020 [Online], Brussels, Belgium, European Commission, Available at: http://ec.europa.eu/health/nutrition_physical_activity/docs/childhoodobesity_actionplan_2014_2020_en.pdf (Accessed 28 October 2014).

European Commission. (2010) Green Public Procurement [Online], Brussels, Belgium, European Commission, Available at: <http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/brochure.pdf> (Accessed 15 October 2014).

EU Food Sense. (2013) Background [Online], Available at: <http://www.eufoodsense.com/background/4581192649> (Accessed 7 October 2014).

Eur-Lex. (1998) Case C-210/96 – Gut Springenheide [Online], Strasbourg, France, European Court, Available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61996CJ0210> (Accessed October 2014).

European Union. (2014) The European Union explained: Budget [Online], Luxembourg, Publications Office of the European Union, Available at: http://europa.eu/pol/financ/index_en.htm (Accessed 29 October 2014).

European Parliament Legislative Observatory. (2013) European gastronomic heritage: cultural and educational aspects [Online], Brussels, Belgium, EP, Available at: [http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2013/2181\(INI\)#keyEvents](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2013/2181(INI)#keyEvents) (Accessed 04 October 2014).

European Parliament. (2014) European Parliament's Sustainable Food Conference [Video clip], [Online], Available at: <http://www.europarl.europa.eu/ep-live/en/other-events/video?event=20140402-0900-SPECIAL-UNKN> (Accessed 13 October 2014).

Faber, J. et al. (2012) Behavioural Climate Change Mitigation Options [Online], Delft, the Netherlands, CE Delft, Available at: http://ec.europa.eu/clima/policies/roadmap/docs/food_report_en.pdf (Accessed 11 October 2014).

Fogelberg, C. L. (2008) Towards environmentally sound dietary guidelines – scientific basis for environmental assessment of the Swedish national food agency's dietary guidelines [Online], Uppsala, Sweden, Ideon, Agro Food, Available at: <http://www.slv.se/en-gb/Group1/Food-and-environment/Eco-smart-food-choices/> (Accessed 5 November 2014).

FoodLinks. (2013) Revaluing public sector food procurement in Europe: an action plan for sustainability [Online], the Netherlands, Wageningen University, Foodlinks Project, Available at http://www.foodlinkscommunity.net/fileadmin/documents_organicresearch/foodlinks/publications/Foodlinks_report_low.pdf (Accessed 5 November 2014).

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2010) Sustainable diets and Biodiversity, Directions and solutions for policy, research and actions. Proceedings of the International Scientific Symposium Biodiversity and sustainable diets united against hunger. [Online], Rome, Italy, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Available at <http://www.fao.org/docrep/016/i3004e/i3004e.pdf> (Accessed 5 November 2014).

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2014) Global initiative on food loss and waste reduction [Online], Rome, Italy, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Available at <http://www.fao.org/3/a-i4068e.pdf> (Accessed 5 November 2014).

Food and Agriculture Organization of the United Nations, International Fund for Agricultural Development and World Food Programme. (2014) The state of food insecurity in the world. Strengthening the enabling environment for food security and nutrition [Online], Rome, Italy, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Available at <http://www.fao.org/3/a-i4030e.pdf> (Accessed 23 October 2014).

FoodDrinkEurope. (2014) Europe's food chain partners publish joint declaration on the sustainability of food systems, [Online] Available at: <http://www.fooddrinkeurope.eu/S=0/news/position/europes-food-chain-partners-publish-joint-declaration-on-the-sustainability/> (Accessed 5 November 2014).

Foresight. (2011) Future of food and farming: final project report [Online], London, UK, Government Office for Science, Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/future-of-food-and-farming> (Accessed 5 November 2014).

French Government. (2013) Table ronde n°5, éducation à l'environnement et au développement durable, Document de travail [Online], Paris, France, French Government, Available at: http://www.developpement-durable.gouv.fr/IMG/pdf/Conf_envi_2013_Fiche_Table-Ronde_No5.pdf (Accessed 23 October 2014).

Esnouf, C. et al. (2011) duALIne – durabilité de l'alimentation face à de nouveaux enjeux [Online], France, INRAD and CIRAD, Available at: <http://www.cirad.fr/en/publications-resources/publishing/studies-and-documents/dualine> (Accessed 5 November 2014).

Etiévant, P. et al. (2010) Les comportements alimentaires. Quels en sont les déterminants? Quelles actions, pour quels effets? [Online], France, INRAD, Available at: <http://www6.paris.inra.fr/depe/Projets/Les-comportements-alimentaires> (Accessed 5 November 2014).

Health Council of the Netherlands. (2011) Guidelines for a healthy diet: the ecological perspective [Online], The Hague, the Netherlands, Health Council of the Netherlands, Available at: <http://www.gezondheidsraad.nl/en/publications/healthy-nutrition/guidelines-healthy-diet-ecological-perspective> (Accessed 5 November 2014).

IKEA. (2013) IKEA [Online], Available at: http://www.ikea.com/ms/en_GB/about-the-ikea-group/people-and-planet/energy-and-resources/ (Accessed 22 October 2014).

IKEA. (2014) Corporate news, IKEA meatballs and sustainability, [Online], Available at: http://www.ikea.com/us/en/about_ikea/newsitem/042214-meatballs-sustainability (Accessed 22 October 2014).

Intergovernmental Panel on Climate Change. (2014) Climate change 2014 – Mitigation of climate change, [Online], Available at <http://www.ipcc.ch/report/ar5/wg3/> (Accessed 10 October 2014).

Kaukewitsch, R. (2013) EU Green Public Procurement Policy [Online], Brussels, Belgium, European Commission Environment Directorate-General Webinar Organising GPP internally 'How to get it right', Available at http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/26_11_2013/Organising%20GPP%20internally%20DG%20ENV.pdf (Accessed 13 October 2014).

LiveWell for LIFE. (2012) A balance of healthy and sustainable food choices for France, Spain, and Sweden [Online], Godalming, UK, WWF-UK, Available at: <http://livewellforlife.eu/wp-content/uploads/2013/02/A-balance-of-healthy-and-sustainable-food-choices.pdf> (Accessed 5 November 2014).

LiveWell for LIFE. (2013) Adopting healthy, sustainable diets: key opportunities and barriers [Online], Woking, UK, WWF-UK, Available at: <http://livewellforlife.eu/wp-content/uploads/2013/05/Adopting-healthy-sustainable-diets-report.pdf> (Accessed 19 October 2014).

LiveWell for LIFE. (2014) Value your food conference [Online], Available at: <http://livewellforlife.eu/value-your-food-conference> (Accessed 19 October 2014).

Løes, A.K. et al. (2011) Innovative public organic food procurement for youth (iPOPY) [Online], Tingvoll, Norway, Bioforsk Organic Food and Farming, Available at: https://djfextranet.agrsci.dk/sites/coreorganic_ipopy/public/Documents/iPOPY_final%20report.pdf (Accessed 5 November 2014).

Macdiarmid, J. et al. (2011) LiveWell: a balance of healthy and sustainable food choices [Online], Godalming, UK, WWF-UK, Available at: http://assets.wwf.org.uk/downloads/livewell_report_jan11.pdf (Accessed 5 October 2014).

Ministère de l'Ecologie, du Développement durable et de l'Energie. (2014) Display of the environmental footprint of products: French developments [Online], Available at <http://www.developpement-durable.gouv.fr/Product-Environmental-Footprint.html> (Accessed 10 October 2014).

Molden, D. (2007) Water for food Water for life, A comprehensive Assessment of Water Management in Agriculture [Online], London, UK, Routledge, Available at <http://www.routledge.com/books/details/9781844073962/> (Accessed 15 October 2014).

Nordic Council of Ministers. (2014) Nordic Nutrition Recommendations 2012: Integrating nutrition and physical activity [Online], Copenhagen, Denmark, Nordic Council of Ministers, Available at: <http://www.norden.org/en/theme/nordic-nutrition-recommendation> (Accessed 5 November 2014).

Regeringskansliet. (2008) Sweden – the culinary nation [Online], Sweden, Ministry of Agriculture, Available at: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/10/93/16/3e24ad40.pdf> (Accessed 22 October 2014).

Rio+20. United Nations Conference on Sustainable Development (2012) The Future We Want [Online] Rio de Janeiro, Brazil, Rio+20 United Nations Conference on Sustainable Development, Available at: <http://www.uncsd2012.org/content/documents/727The%20Future%20We%20Want%2019%20June%201230pm.pdf> (Last accessed 22 October 2014).

Rockström, J. (2009) 'A safe operating space for humanity', Nature, vol. 461, pp 472-475.

Schössler, H. and Hedlund-De Witt, A. (2012) Sustainable protein consumption and cultural innovation – what business, organisations, and governments can learn from sustainable food trends in Europe and the United States, [Online], Amsterdam, the Netherlands, IVM, Institute for Environmental Studies, Available at: http://www.ivm.vu.nl/en/Images/Sustainable%20protein%20consumption%20and%20cultural%20innovation_tcm53-263438.pdf (Accessed 5 November 2014).

Sonigo, P. et al. (2012) Policies to encourage sustainable consumption, [Online], Brussels, Belgium, European Commission (DG ENV), Final report 2012-061, Available at http://ec.europa.eu/environment/eussd/pdf/report_22082012.pdf (Accessed 05 November 2014)

Storcksdieck genannt Bonsmann, S., Kardakis, T., Wollgast, J., Nelson, M. and Caldeira, S. (2014) Mapping of National School Food Policies across the EU28 plus Norway and Switzerland [Online], Ispra, Italy, European Commission Joint Research Centre, Available at: <https://ec.europa.eu/jrc/sites/default/files/lbna26651enn.pdf> (Accessed 17 October 2014).

The Stakeholder Dialogue Group on Food Sustainability. (2014) Actions towards a more sustainable European Food chain, [Online], Brussels, Belgium, FoodDrinkEurope, Available at: http://www.fooddrinkEurope.eu/uploads/press-releases_documents/Declaration_Sustainability_of_Food_System.pdf (Accessed 5 October 2014).

The Swedish Environmental Management Council. (2014) SEMCO Procurement criteria – food. [Online], Available at: <http://www.msr.se/en/Home/Procurement/SEMCO-Procurement-criteria/Food/> (Accessed 13 October 2014).

TNS Opinion & Social. (2012) Special Eurobarometer 389. Europeans' attitudes towards food security, food quality and the countryside [Online], Brussels, Belgium, European Commission, Directorate-General for Communication, Available at: http://ec.europa.eu/agriculture/survey/2012/389_en.pdf [last accessed October 2014]. (Accessed 5 November 2014).

UNESCO. (2010) Gastronomic Meal of the French [Online], Available at: <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?RL=00437> (Accessed 27 October 2014).

UNESCO. (2013) Mediterranean diet, [Online], Available at: <http://www.unesco.org/culture/ich/RL/00884> (Accessed 27 October 2014).

United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2004) World Population to 2300, New York, USA, United Nations, Available at: <http://www.un.org/esa/population/publications/longrange2/WorldPop2300final.pdf> (Accessed 14 October 2014).

Van Dooren, C. & Kramer, G. (2012) Food patterns and dietary recommendations in Spain, France and Sweden [Online], Woking, UK, Voedingscentrum & Blonk Milieu Advies, LiveWell for LIFE, Available at: http://livewellforlife.eu/wp-content/uploads/2012/04/LW_A4-Food-Rept_Update_final.pdf (Accessed 5 November 2014).

Vanham, D., Mekonnen, M. M. and Hoekstra, A. Y. (2013) 'The water footprint of the EU for different diets', Ecological Indicators, vol 32, [Online], Available at (<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1470160X13000940> / (Accessed 5 November 2014).

Vieux, F. et al. (2013) 'High nutritional quality is not associated with low greenhouse gas emissions in self-selected diets of French adults', The American Journal of Clinical Nutrition, vol. 97, no. 3, pp. 569-583 [Online] Available at: <http://ajcn.nutrition.org/content/early/2013/01/30/ajcn.112.035105.abstract?sid=2aad825c-7b40-4a92-a198-2a6483ce1032> (Accessed 5 November 2014).

Westhoek, H. et al. (2011) The protein puzzle. The consumption and production of meat, dairy and fish in the European Union. The Hague: Dutch Environmental Assessment Agency (PBL).

Westhoek, H. et al. (2014) 'Food choices, health and environment: Effects of cutting Europe's meat and dairy intake', Global Environmental Change vol. 26, pp 196-205, [Online], Available at: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959378014000338> (Accessed 5 November 2014)

Which? (2013) Rising food prices are hard to digest. Which? reveals rising food prices are a worry [Online], Available at: <http://www.which.co.uk/news/2013/09/rising-food-prices-are-hard-to-digest-334082/> (Accessed 5 November 2014).

Which? (2010) Making Sustainable Food Choices Easier [Online]. London, UK, Which?

Available at: <http://www.which.co.uk/documents/pdf/making-sustainable-food-choices-easier-which-report-231317.pdf> (Accessed 5 November 2014).

World Business Council for Sustainable Development. (2014) Opportunities for large business alliances to affect transformative change in food systems, presented by WBCSD President Peter Bakker [Video], Available at <http://www.eatforum.org/eat-talk/961/> (Accessed 5 November 2014).

World Health Organization. (2013) Media Centre, Fact sheet N°312 Diabetes [Online], Available at: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs312/en/> (Accessed 12 October 2014).

World Health Organization (2014) Media Centre, Fact sheet N°311 Obesity and overweight, [Online], Available at: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs311/en/> (Accessed 12 October 2014).

LiveWell i siffror

2.6 PLANETER

Om alla skulle leva som en genomsnittlig europé, skulle vi behöva 2.6 planeter för att upprätthålla oss.

46%

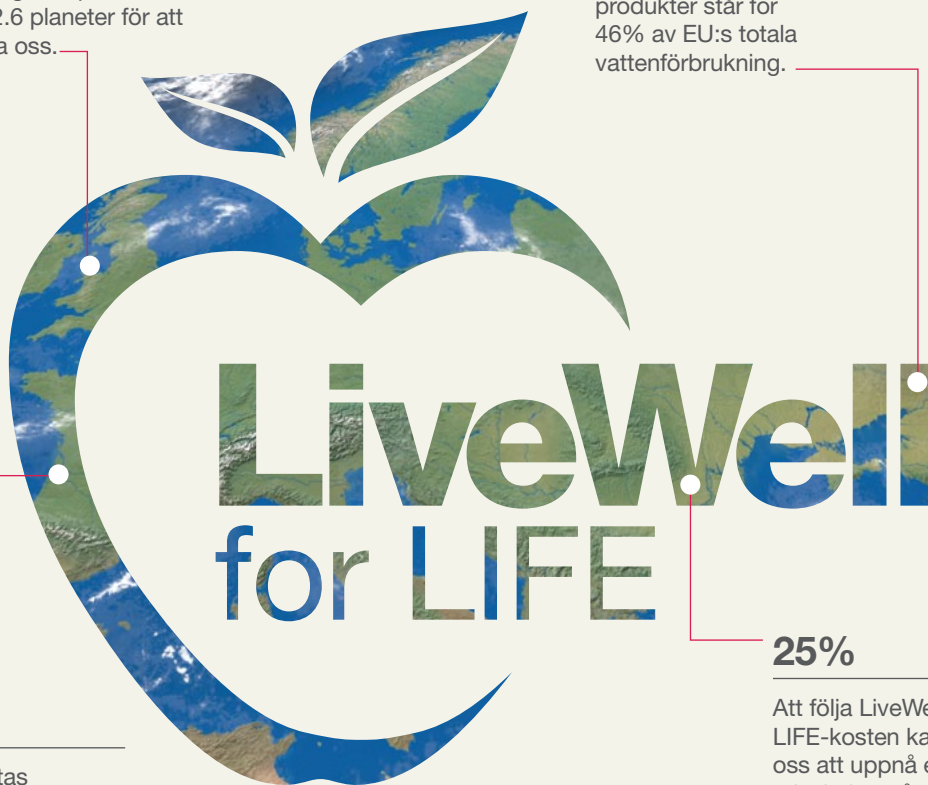
Ätandet av animaliska produkter står för 46% av EU:s totala vattenförbrukning.

50%

Det uppskattas att hälften av befolkningen i Europa är fet eller överviktig.

25%

Att följa LiveWell for LIFE-kosten kan hjälpa oss att uppnå en minskning på 25% av koldioxidutsläppen från EU:s livsmedelskedja.

LiveWell for LIFE

🖱 livewellforlife.eu

✉ infolivewell@wwf.org.uk

🐦 @LiveWellFood

Projektet finansieras med bidrag från EU:s miljöfond LIFE+

För mer information om våra projektpartner, kontakta:

WWF UK

The Living Planet Centre
Rufford House, Brewery Road
Woking, Surrey GU21 4LL
United Kingdom
T: + 44(0)1483 426444
infolivewell@wwf.org.uk
www.wwf.org.uk

WWF European Policy Office

168 avenue de Tervuren 3rd floor
1150 Brussels – Belgium
T: +32 (0)2 743 88 00
wwf-epo@wwf.eu
www.wwf.eu

Friends of Europe

Rue de la Science 4, 1000 Brussels
Belgium
T: +32 (0)2 8939813
info@friendsofeurope.org
www.friendsofeurope.org